Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 176 (14196) | 1973 оной июлиин 28, суббото | Сэн 2 мүнгэн

НЭГЭДЭМЭЛ ЖАГСААЛААР — ШЭНЭ ИЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

Украинын ССР-тэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулагдаба

Украинын ССР-эй нийслэл — Киев хото һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэнхэй. «Украина» гэжэ соёлой ордондо ССР Союзай гүрэнэй тут, бүхы аха дүү союзна республиканууд тугууд мандан далбана. Энэ республикада Эхэ ороной үндэр шагнал барюулхын тушаа зарлагдаһан, Украинын Коммунис партиин Центральна Комитедэй, Украинын ССР-эй Верховно Соведэй баярай суглаан эндэ, июлиин 26-да болоо.

Украинын КП-гэй ЦК-гай гэшүүд, Украинын ССР-эй Верховно Соведэй депутадууд, республикын партийна, Соведүүдэй ба нийтын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, Киевэй ажалшадай түлөөлэгшэд, промышленностиин ба хүдөө ажахын түрүүшүүл, эрдэм болон соёлой ажал ябуулагшад, Совет Армиин дайшад зал дотор сугларба.

Эндэ сугларагшад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневые халуун, удаан замхашагүй альга ташалгаар угтаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Украинын КП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь В. В. Щербицкий, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо З. Н. Нуриев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй бэлэдхэлэй министр Г. С. Золотухин, Украинын ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ И. С. Грущецкий, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. П. Ляшко, Украинын КП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд, гэшүүдтэ кандидадууд, Украинын ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, республикын Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд баярай суглаанай президиумдэ һууба.

Баярай суглаае Украинын ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **И. С. Грущецкий** нээгээ.

Советскэ Союзай, Украинын ССР-эй гүрэнэй гимнүүд дуулагдаба.

Баярай суглаанда хабаадагшад хүндэтэ президиумдэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое ехэ баяртайгаар һунгаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр **Л. И. Брежневтэ** үгэ үгтэбэ. Суглаанда хабаадагшад хүл дээрээ байжа, нэрьемэ альга ташалгаар нүхэр Л. И. Брежневые угтаа. КПСС-эй ЦК-гай, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедэй хүндэлэлдэ, ЦК-гай Политбюрогой хүндэлэлдэ зорюулагдаһан амаршалгын үгэнүүд зал дотор дуулдана.

• • •

Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ ехэ анхаралтайгаар шагнагдаһан, удаан альга ташалгануудаар оло дахин угтагдаһан байна. Үгэеэ түгэсхэхэдэнь, баярай суглаанайхид хүл дээрээ байжа, халуун альга ташалгаар угтаа. Зал дотор «Ура!» хашхаралдаан, «КПСС-тэ — алдар соло!», Ленинскэ ЦК-да — алдар соло!», «Совет арадта — алдар соло! гэһэн үгэнүүд дуулдана.

Украинын ССР-эй тугта Арадуудай хани барисаанай ордениие нүхэр Л. И. Брежневэй хадахадань, альга ташалган шэнэ хүсэтэйгөөр нэжэгэнэбэ. «Ура!» хашхаралдаан КПСС-эй, тэрэнэй Ленинскэ ЦК-гай хүндэлэлдэ, совет арадуудай бата хани барисаанай хүндэлэлдэ зорюулагдаһан үреэлэй үгэнүүд зал соо зэдэлбэ.

Пионернүүд халуун альга ташалгаар угтагдан, президиумдэ һуугшадта баглаа сэсэгүүдые барюулаа.

• • •

Украинын КП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь **В. В. Щербицкий** харюугай үгэ хэлээ.

Нүхэр В. В. Щербицкиин хэлэһэн үгэ альга ташалгаар угтагдаба.

Баярай суглаанда хабаадагшад үгэ хэлэхэдээ, үндэр дээдэ шагналайнь түлөө Коммунис партида, Совет гүрэндэ үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэбэ.

Бидэнэр мүнөө ехэ хүхюутэй, баяртай байнабди, — гэжэ Донецкэ областиин «Краснолиманская» шахтын хүдэлмэришэдэй бригадир, Социалис Ажалай Герой **А. В. Степанов** хэлээ. — Леонид Ильич Брежнев манай республикын тугта Арадуудай хани барисаанай орден һаяхан зүүлгээд байна. Энэ нэрэнь ехэ удха, дэмбэрэлтэй. Совет гүрэнэй бүхы түүхэ — нацинуудай аха дүү ёһоной агуу нэгэдэлэй эли тодо гэршэ болоно. СССР-эй арадуудай агуу хани барисаанай аша үрэнүүд ажалша Донбассай жэшээ дээрэ илангаяа эли тодоор харагдана. Манайда зуу гаран үндэһэ яһатадай түлөөлэгшэд ажалладаг.

КПСС-эй Центральна Комитедэй, тэрэнэй Политбюрогой баримталан бэелүүлдэг сэсэн мэргэн, холын хараата дотоодын ба гадаадын политикые Украинын хүдэлмэришэн анги, бүхы совет арадтал адляар, ехэтэ һайшаан дэмжэнэ.

Житомирско областиин «Большевик» колхозой түрүүлэгшэ, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Социалис Ажалай Герой **Л. А. Любченко** үгэ хэлэхэдээ, коммунис байгуулалтын хэрэгтэ, совет арадай туйлажа байгаа асари ехэ амжалтануудай гэршэ баримтануудые үдэр бүри харанабди. Украинын колхозууд болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд урматай баяртайгаар ажаллана, түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлые эрхим үрэ дүнгүүдтэйгөөр тэмдэглэжэ байна. Минии түрэһэн нютаг — Житомирой фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд хэлэһэн үгэдөө хүрөө. Таряашадайшье уялгануудаа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхэ байһаниинь элеэр харагдана, — гэбэ.

«Арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлгын түлөө» Уласхоорондын Ленинскэ шанда хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан, Леонид Ильич Брежневые Л. А. Любченко республикын хүдөө нютагуудай хэдэ миллион хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэһөө амаршалба. Украинын ССР-тэ үндэр дээдэ шагнал олгоһонойнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ правительстводо үнэн зүрхэнэй халуун баяр хүргөө.

УССР-эй Наукануудай академиин президент, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Социалис Ажалай Герой **Б. Е. Патон** ингэжэ хэлэбэ: Совет Украиные Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаһан тухай мэдээсэлые республикын интеллигенци ехэ омогорхолой мэдэрэлтэйгөөр, түрэл партидаа үнэн зүрхэнэй баяр баясхалантайгаар угтаа.

Манай ороной арадуудай хоорондын интернациональна холбоое, хани барисаае — хүсэнэймнай барагдашагүй булагые, бүхы илалтануудаймнай эшэ нүхэсэлые нюдэнэй сэсэгы мэтээр гамнан сахиха, улам бэхижүүлхэбди гээд парти, правительствые, Леонид Ильич Брежневые Украинын интеллигенци энэ баярай үдэр һайдуулна, — гэжэ Б. Е. Патон түгэсхэл дотороо хэлэбэ.

Эхэ ороной үндэр дээдэ шагналые — Арадуудай хани барисаанай ордениие манай республикада КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, эб найрамдалай, арадуудай хани барисаанай түлөө гайхамшаг тэмсэлшэ, үнэн ленинец Леонид Ильич Брежневэй барюулһан мүнөөдэр Совет Украинын хүбүүд, басагадай зүрхэ сэдьхэл баяр, жаргалаар билтаранхай байна, — гэжэ Львовско областиин Чайковическа дунда һургуулиин багша **Л. И. Копцюх** хэлээ.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээхэ амаршалгын бэшэг угаа ехэ дэбжэлтын оршон байдалда баталан абаба.

Баярай суглаан тараба гэжэ соносхогдоод, тэрээндэ хабаадагшад партийна гимн «Интернационалые» ехэ баяртай омогорхолтойгоор дуулаа.

КПСС-эй, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедэй хүндэлэлдэ, манай агуу Эхэ ороной, СССР-эй арадуудай аха дүүгэй хани барисаанай хүндэлэлдэ зорюулагдаһан үреэлэй үгэнүүд зал соо зэдэлбэ.

(ТАСС).

Нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ хэлэһэн үгэ

Хүндэтэ нүхэдүүд! Хани нүхэд!

Агуу түүхэтэ хэрэгэй, Совет Социалис Республиканудай Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан, манайда шэнэ орден — Арадуудай хани барисаанай орден бии болгогдоһон. Манай Совет гүрэнэй аха дүүгэй бүлэдэ нэгэдэн ороһон бүхы 15 союзна республика тинхэдэ, ойн баярай үдэрнүүдтэ энэ ордегоор шагнагдаа бэлэй.

Тиимэ орден Украинада барюулха зол хубиин намда олдоһондань баяртайб. Таанадые, баярай суглаанда хабаадагшадые, мүн Таанадаар дамжуулан республикын бүхы ажалшадые, энэ үндэр дээдэ шагналаар дашарамдуулан, Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын үмэнэһөө халуунаар амаршалнаб!

Украинын Совет Социалис Республикын ажалай ба дайшалхы баатаршалгануудай алдар солоор толорһон туг дээрэ Ленинэй хоёр ордентой, Октябриин Революциин ордентой зэргэлэн, арадуудай хани барисаанай орден ялархань. Энэнь Украин арадһаа гадна, мүн манай олон үндэһэ яһатантай агуу Эхэ ороной бүхы гүрэнэй ажалшанинуудай сэдьхэл дотороо бахархахо, баяр үүсхэхэ ябуулга болоно.

Энэ баярые эндэ, Таанадтай хамта хубаалдажа байхадаа, тон аятай байһыень мэдэрнэб, хүндэтэ нүхэнэр. Би Украинада олон жэл ажаллаһан, дайнай үедэ эндэ дайлалдаһан хүм. Украин арадай гайхамшаг Ленинскэ шанарнуудые, бусад арадай хүнүүд шэнгеэр һайн мэдэхэб, тэрээндэ үнэн зүрхэнһөө, хүбүүнэйнь ёһоор хүндэлхэйб.

Манай Эхэ ороной олон арадууд, арад үндэһэтэд Совет Социалис Республиканудай нэгэдэмэл, хүсэн түгэлдэр Союз дотор таби гаран жэлэй туршада ажаһууна, ажаллана, шэнэ, коммунис общество байгуулжа байна. Аха дүүгэй хани барисаанай тухай ехэ арга боломжо олгодогыень эдэнэр, тус бүридөө энэ үе соо хүсэд бүрин үнэншэхэ аргатай байгаа.

Национальна асуудал зүбөөр шиидхэхын түлөө, арадуудай хани барисаа бэхижүүлхын түлөө украин коммунистнуудай, хүдэлмэришэд болон таряашадай тэмсэлые В. И. Ленинэй али тухай ехэ удха шанартайда тоолодог байһыень һанаха шухала, нүхэдүүд. Советскэ Союзай тогтоогдон байгуулагдахаһаа урид — 1919 оной декабрьда — Украинын хүдэлмэришэд болон таряашадта В. И. Ленин бэшэгтэйгээр хандаһан юм. Совет засагай түлөө, революциин бусад зорилгонуудые шиидхэхын түлөө элдэб үндэһэ яһатадай отрядуудай хамтын тэмсэлэй шухалые тэрэ бэшэг дотороо тусхайлан тэмдэглэхэ зуураа, нигэжэ бэшээ һэн: «Россин ба Украинын коммунистнууд тэсэмгэй, оролдосотой, нэтэрүү хамтын хүдэлмэреэрээ бүхы буржуазин националис аашануудые, элдэб эсын националис хуушан хараа бодолнуудые илаг лэ, элдэб нацинуудай хүдэлмэришэд болон таряашадай үнэхөөрөө бата бэхи холбоо барисаанай жэшээе бүхы дэлхэйн ажалшадта харуулаг лэ...» (Зохёолнуудай хүсэд суглуулбари, том 40, хуудаһан 47).

Гансашье Россин, Украинын бэшэ, мүн Белоруссиин, Казахстанай ба Молдавиин, Прибалтикын, Закавказиин ба Дунда Азиин, — тобшолон хэлэбэл, манай бүхы арбан табан союзна республикын коммунистнууд, хүдэлмэришэд болон таряашад, бүхы ажалшан арад хуулита омогорхолтойгоор ингэжэ мүнөө хэлэжэ шадаха байна: Ленинэй энэ захяа заабари Советскэ Союзда бодото дээрээ бүрин бэелүүлэгдээ! Элдэб нацинуудай хүдэлмэришэд болон таряашадай бата холбоо барисаан Советскэ Союзай бүхы ажалшадай, бүхы республиканудай национальна агуу хани холбооной үндэһэн болонхой.

Социалис Украинын мүнөөнэй амжалтанууд түрүүшын ээлжээндэ — украин арадай, тэрэнэй хүбүүд болон басагадай ажалай үрэ мүн. Манай хамтын хэрэгтэ зорюулжа али тухай ехэ юумэ Украинын хэдэгые союзна республика бүхэн өөрынгөө бодото байдал дээрэһээ мэдэнэ.

Нүгөө талаһаань харабал, Украинын амжалтанууд — бүхы Совет ороной аха дүү арадуудай хани барисаанай гол үрэ, эдэнэй хамтын ажалай гол үрэ болоно.

Аха дүү совет арадуудай зориг бадаруулагша хүсэн тэдэнэй ажал хэрэгүүд дотор эли тодоор бэелэн харагдана. Жэшээлхэдэ, манай Союзай бусад республиканудтахи предприятинуудай, районуудай ба областьнуудай ажалша коллективүүдтэй Украинын ажалшадай мүрысэдэг мүрысөөн, дүй дүршэлөө саг үргэлжэ халан абалсалга, Донецкын ба Кемеровэй шахтернуудые, Днепр шадарай ба Казахстанай металлургнуудые, Херсоной таряашадые тэдэнэй грузин аха дүүнэртэй холбодог үйлэдбэриин бата хани барисаан дурсагдаһан хүсые гэршэлнэ бэшэ аал? Арадуудай саг үргэлжын, хэлбэришэгүй батажажа байгаа харилсаа холбоон манай орон дотор шэнэ общество зохёон байгуулха хэрэгэй зайлашагүй эшэ нүхэсэл, шухала үндэһэ һуури болонхой.

Ленинэй байгуулһан Советскэ Союзай Коммунис парти — энэ асари ехэ байгуулалтын, манай бүхы дайшалхы, билтаран бурьялагша ажабайдалай вождь, эмхидхэлшэнь болоно.

Украинын компартиин — манай бүхы ороной коммунистнуудай энэ алдарта, ехэ отрядай эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэринь Танай арадай ажалай ехэ амжалтануудһаа харагдана. Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет коммунис общество байгуулгын агууехэ хэрэгтэ ехэ амжалтануудые туйлахыень, шэнэ зорилгонуудые шиидхэхыень республикын бүхы коммунистнуудта, Украинын компартиин районно, городской ба областной организацинуудта, Центральна Комитедтэ, тэрэнэй Политбюрогой гэшүүдтэ хүсэнэ. Тэдэниие бултадаа һайн мэдэнэбди, ехээр хүндэлдэгбди.

Нүхэдүүд! Танай республикын мүнөөдэр абаһан орден Совет гүрэниие экономическа, социально-политическэ, соёлой талаарнь хүгжөөхэ, манай ороной арадуудай интернациональна хани барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ Украинын арадай оруулһан хубитые үндэрөөр сэгнэһэн ябадал болоно. Украинын хүдэлмэришэн ангиин ажалай баатаршалгые сэгнэхэ ябадалда энээнэй нилээд хамаадаха байһаниинь элитэ.

Үнгэрһэн сагай дүй дүршэлһөө, мүнөөнэй амжалтануудһаа харахада, Украинын хүдэлмэришэн анги эгээн орёо, эгээн ехэ з о р и л г о н у у д ы е шиидхэжэ шадаха байна. Совет Украинын ажалай алдарта гвардиие — Донбассай ба Кривой-Рогой горнягуудые, Днепр шадарай металлургнууд болон энергетигүүдые, Киевэй ба Харьковай машина бүтээгшэдые манай бүхы орон дотор мэдэдэг, хүндэлдэг. Эдэнэй шэн зоригто ажал Москвагай болон Ленинградай, Урдалай ба Карагандагай — манай бүхы союзна республиканудай, Хара далайһаа Сагаан далай хүрэтэрхи, Балтиин далайһаа Номгон далай хүрэтэрхи нютагуудай хүдэлмэришэдэй ажалай хүсэн түгэлдэр үргэлжэ урасхал болон ниилэжэ, манай агууехэ Эхэ ороной хүсэ шадал болон баялигые таһалгаряагүй арьбадхана.

Совет арад юһэдэхи түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө мүнөө шармайн ажаллажа байна. Манай парти 1973 ониие — түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы жэлые — габшагай ажалай жэл болгохыень оронойнгоо ажалшадые уряалаа. Совет арад энэ уряада ажал хэрэгээрээ харюусажа байнхай.

Жэлэй түрүүшын хахадай түсэбэй дүүргэлтын дүнгүүд баяр үүсхэнэ. Орон доторхи промышленна үйлэдбэрилгэ жэлэй баталагдамал түсэбэй ёһоор 5,8 процентын орондо 7 процентээр ургаа. Арад зоной хүсэлэл оролдолгын ашаг үрын гол жэшээ болодог ажалай бүтээсын горитойгоор дээшэлһэн, ушар илангаяа ехэ баяр түрүүлнэ. Промышленна продукциин бүхы ургалтынь табанай дүрбэн хуби ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй үндэһөөр лэ туйлагдаа.

Украинын ССР түрүүшынхидэй нэгэн боложо, үнгэрэгшэ табан жэлэй даабаринуудые болзорһоо урид дүүргэһэн юм. Тус республика энэ табан жэлэй даабаринуудые мүн лэ амжалтатайгаар дүүргэжэ байна гэжэ бултадаа сэдьхэлээ ханан тэмдэглэнэбди. Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө тэмсэлэй үедэ республика дотор социалис мүрысөөнэй хэдэн зуугаад, мянгаад түрүүшүүл, шахтер Иван Стрельченко, горняк Иосиф Галенко, металлург Егор Проскурин, машина бүтээгшэ Вахула гэгшэд урган гараад, хүдэлмэришэн ангиин ажалай алдар солые арьбадхажа. Алексей Стаханов, Макар Мавай, Николай Мамай г э х э мэтэ олондо мэдээжэ ажалай г а б ш а г а й ш у у л а й, түрүүшын табан жэлнүүдэй ажалай бусад баатарнуудай гурим заншалнуудые үргэлжэлүүлжэ, үргэдхэжэ байна.

Туйлагдаһан амжалтануудые тэмдэглэхэ зуураа, урда тээнь бүтээһэнһээ бага бэшэ, харин ехэ юумэ түсэбтэ табан жэлэй үлэһэн жэлнүүдтэ хэхэ ёһотой байһанаа мартажа болохогүй. 1975 ондо туйлахаар партиин хараалһан зорилгонуудые шиидхэхын тула үшөөл ехэ юумэ хэхэ, саашадаа дабшахын тула шухала арга боломжонуудые хангаха хэрэгтэй. Саашадаа шиидхэгдэхэ ёһотой гол зорилго юуб гэхэдэ, — манай бүхы промышленностиин ашаг үрые бүри ехэ болгохо, гүйсэдхэлнүүдэй шанар һайжаруулха шухала байна. Энэ эрилтэ мүнөө сагай түрүүшын ээлжээнэй зорилго болгон табигдана гэжэ XXIV съезд дээрэ тусхайлан тэмдэглэгдэһэн юм.

Энэ хадаа бүхы ажахыда хабаатай асуудал болоно, бүхы һалбаринуудта хамаадана. Энээниие шиидхэхын тула партийна, Соведүүдэй ба ажахын зургаанууд үдэр бүри оролдосотой нэтэрүүгээр ажаллаха, Совет ороной бүхы ажалшад, манай бүхы арад зон энээндэ эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотой.

Хүгжэлтэ түгэс промышленностьтай, үйлэдбэриин һайн гурим заншалнуудтай, хүдэлмэришэн ангиин, инженернүүд болон техникүүдэй суглуулһан ехэ дүй дүршэлтэй Совет Украина үйлэдбэриин ашаг үрые улам дээшэлүүлхэ тухай съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхын түлөө тэмсэхэдээ ехэ юумэ хэжэ шадаха, хэхэ ёһотойшье байна. Иимэ юумэ хэхыетнай, таанадые, нүхэдүүд парти, тэрэнэй ЦК уряална!

Научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэлгэ энэ хэрэгтэ угаа ехэ удха шанартай.

Эрдэм наука — үйлэдбэрилгын хүсэн **болохо байха** гэжэ бүри һаяшаг лэ хэлэгшэ һэмди. Өөрынгөө партийна программа дотор зэхихо тезис оруулһан байхабди. Эрдэм наука мүнөө үйлэдбэрилгын бодото хүсэн **болонхой**. Тэрэнэй удха шанарынь үдэр бүри улам ехэ боложо байна гэжэ мүнөө хэлэжэ шадаха байнабди.

Саашадаа амжалтатайгаар дабшаха гэбэл, — коммунизм байгуулжа байһан орон мүн тулада ходоод урагшаа дабшаха ёһотойбди, — үнэхөөрөө революционно хэмжээнүүдые абаха, эрдэм болон үйлэдбэриин бата, нягта холбоо хангаха шухала.

Партиин ЦК техническэ дэбжэлтын асуудалнуудта саг үргэлжын анхарал хандуулжа байдаг. Энээнтэй холбоотой асуудалнуудые КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй нэгэн дээрэ тусхайлан хаража үзэхөөр бодомжолнобди.

Научно-техническэ дэбжэлтын шухала асуудалнуудые шиидхэхын тула Украина бүри мүнөө ехэ юумэ хэжэ байнхай. Эрдэмтэдэй һайн кадрнууд республика доторнь бии. Жэшээлэн хэлэбэл, Украинада ажалладаг академигүүдэй — Борис Евгеньевич Патоной, Виктор Михайлович Глушковой, Александр Петрович Чекмаревой, Зот И л ь и ч Некрасовай, Василий Николаевич Ремеслын ба бусад олон гайхамшаг эрдэмтэдэй зохёолнууд бүхы Союз доторһоо гадна, бүри холууршье мэдээжэ болонхой. Эндэ эрдэм-шэнжэлэлгын томо томо институдууд тогтоогдоод, амжалтатайгаар ажаллажа байдаг. Эдэнэй ябуулдаг хүдэлмэринь бүхы орондо шухала байна. Гүрэмнай эрдэм наукые саашадань хүгжөөлгэдэ туһа хүргэхын тула мүнгэ зөөри гамнадаггүй.

Гэхэ зуура, хэн ехэ юумэ даадаг бэ — тэрэнэй үмэнэ ехэ эрилтэ табигдадаг гэжэ хэлсэдэг бээз. Украинын эрдэмтэд болон инженернүүд, хүдэлмэришэн анги эрдэм наукын туйлалтануудые ашаглаха, үйлэдбэридэ хэрэглэхэ талаар энэ та-

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

ЧЕМПИОНУУД ЭЛИРБЭ

ХАЙШАШАДАЙ VI БҮХЭСОЮЗНА КОНКУРС

Июлиин 25-най үдэһөө хойшо хайшашадай бүхэсоюзна конкурсын хоёрдохи тур захалаа. Эндэ эрэшүүлэй, эхэнэрнүүдэй дундаһаа эгээн олон балл абаһан 8—8 эрхим хайшашад СССР-эй чемпионой нэрэ зэргын, мүн хоёрдохи, гурбадахи һуури эзэлхын түлөө мүрысэһэн байна.

Эрэшүүлэй дундаһаа энэ 8 бэрхэшүүлэй тоодо РСФСР-эй түлөөлэгшэд — С. К. Байрамкулов, М. А. Баташев, А. И. Айбазов, М. С. Джуртубаев, Казахай ССР-эй — Ш. Тайбагаров, М. Абдыкадыров, Киргизэй ССР-эй — Н. Ф. Леонов, Л. Г. Гидион гэгшэд ороо.

Эхэнэр хайшашадай талаһаа хоёрдохи турда мүрысэхэ 8 эрхимүүдэй зэргэдэ РСФСР-эй түлөөлэгшэд — Т. И. Клышевич, З. П. Еременко, Р. Г. Добот, Г. Д. Доржиева, В. В. Некрасова, Казахай ССР-эй — Б. Аскарова, С. Ауденбаева, Украинын ССР-эй — Н. В. Борровик гэгшэд хабаадаһан байна.

Түрүүлэн эрэшүүл хайшалжа оробо. Хайшануудшье таршаганажа, хайшалагшадшье амилха сүлөөгүй гэхээр ажаллана. Хайшалха ёһотой 10 хонёо Казахай ССР-эй бэрхэ хайшашан Марат Абдыкадыров бултанһаа түрүүлэн, 29 минута 5 секунда соо хиргажа дүүргээ. Сугларагшад тэрэниие нэрьемэ альга ташалгаар угтаа. Тэрэнэй удаа 22 секунда үнгэрөөд байхада Киргизэй ССР-эй түлөөлэгшэ Л. Гидион һүүлшынгээ хони хайшалжа дүүргээ. Энэ бэрхэ хайшашаниие сугларагшад бүгэдөөрөө баяртайгаар угтаа. 15 секундын үнгэрхэлөөр лэ баһа альга ташалган боложо, РСФСР-эй түлөөлэгшэ А. Айбазовта баяр хүргэбэ. Мүрысөөнэй эхилһээр 31 минута 47 секунда үнгэрөөд байхада СССР-эй 5-дахи бүхэсоюзна конкурсын чемпион, РСФСР-тэ түлөөлэгшэ С. Байрамкулов 10 хонёо хиргажа дүүргээ. Хонидоо 33 минута 40 секунда соо хайшалжа абаһан РСФСР-эй — М. Джуртубаев һүүл барижа гараа.

Удаань 8 бэрхэ эхэнэр хайшашад жээрэб барижа, ажаллаха һууридаа жагсаба. Уданшьегүй захалха дохёо үгтэжэ, ажалай халуун һорилдоон захалшаба. «Эхэнэрнүүд эрэшүүлһээ сэбэрээр хайшална», «Бэрхэшүүл байнат» гэхэ мэтэ абьянууд харагшадай дундаһаа дуулдана.

Эхэнэрнүүдэй мүрысөөндэ РСФСР-эй түлөөлэгшэ Т. Клышевич, Казахай ССР-эй бэрхэ хайшашан Б. Аскарова гэгшэдэй мэргэжэл шадабари ехэтэй байһыень харагшад тэмдэглэнэ. Манай республикын түлөөлэгшэ Г. Доржиева түргэнөөр, һайнаар хайшалһай гэжэ хүлеэгээшэд дүүрэн.

Үсэд шанга тулалдаанай эсэстэ, 31 минута 21 секунда үнгэрөөд байхада Т. Клышевич һүүлшынгээ хониной нооһо үргөөд байгаа. Тэрээндэ баглаа сэсэг барюулагдаа. Удаань 1 минута 9 секунда үнгэрөөд байхада 5-дахи бүхэсоюзна конкурсын чемпион З. Еременко ажалаа дүүргэжэ, бултанай магтаалда хүртөө. Тэрэнэй һүүлээр Р. Добот, Б. Аскарова гэгшэд ана мана дүүргээ. Манай Г. Доржиева һүүл барижа гараа.

Энээгээр конкурсын 2-дохи тур дүүрэжэ, жюри эрхимлэгшэдые тодоруулжа ороо. Эрэшүүлэй дундаһаа ехэ балл абаһан Киргизэй ССР-эй Л. Г. Гидион, эхэнэрнүүдэй дундаһаа Т. И. Клышевич хони хайшалалгаар СССР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө. Хоёрдохи һууринуудые Ш. Тайбагаров, Р. Добот, гурбадахи һууринуудые С. Байрамкулов, З. Еременко гэгшэд эзэлһэн байна.

Июлиин 26-да нооһо хайшалагшадай 6-дахи бүхэсоюзна конкурс дүүрэжэ, эндэ эрхимлэгшэдтэ, хабаадагшадта алтан, мүнгэн, бронзо медальнууд, дипломууд, мүнгэн шан барюулагдаа. Энээгээр конкурс дүүрэжэ, мүрысөөнэй түгые шэнэ чемпионууд буулгаа. Энээн тухай удаадахи номерто тунхаглагдаха.

Б. ГЫЛЫКОВ.
Манай тусхай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Казахай ССР-эй бэрхэ хайшашан **М. АБДЫКАДЫРОВ. 2.** Эхэнэр хайшашадай дундаһаа СССР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн **Т. И. КЛЫШЕВИЧ.**

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

Замбуулинай дайдые, Наранай аймагай планетэнүүдые шэнжэлхэ программын үндэһөөр, «Марс-5» гэжэ планетэнүүд хоорондын автомат станци 1973 оной июлиин 25-да Москвагай сагаар 21 час 56 минутада Советскэ Союзһаа табигдаба.

«Марс-5» гэжэ автомат станци байгууламжынгаа, бэелүүлхэ зорилгонуудайнгаа талаар 1973 оной июлиин 21-дэ табигдаһан «Марс-4» гэжэ станцитай адлирхуу юм.

1973 оной июлиин 26-да Москвагай сагаар 02 часта «Марс-4», «Марс-5» станцинууд тус тустаа Газарһаа 1.460 мянган километртэ, 66 мянган километртэ ниидэжэ ошоод ябаба.

Станцинуудай аппаратура, түхеэрэлгэнүүд гэмгүй һайнаар хүдэлнэ. Эдэ хоёр автомат станци 1974 оной апрелиин тэнгээр Марсда хүрэхэ байна.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

З. ТАНХАЕВАЕ «ТҮЙМЭР САРАХА ҮЕДЭ ГАБЬЯА ГАРГАҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түймэрэй үедэ үхибүүдые абархадаа, эрэлхэг зориг, шэн габьяа гаргаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Түнхэнэй аймагай Туранай найман жэлэй һургуулиин һурагша **Зоя Танхаевае** СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө **«Түймэр сараха үедэ габьяа гаргаһанай түлөө»** медаляар шагнаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва,
1973 оной июлиин 19.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЫН ТҮГЭСХЭЛ

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

бан жэлэй турша соо шиидхэхы амжалта түйлаха байха гээд найданабди. Арадай ажахыдахи научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ асуудалаар республикын ажалшадай абаhан социалис уялганууд дүүргэгдэхэ, үлүүлэгдэхэ гээд этигэнэбди, нүхэдүүд!

Капитальна барилгын хэрэгүүдые hайжаруулха гээшэ арадай ажахые бүри ехэ ашаг үрэтэй болголгын баhа нэгэ гол асуудал болоно.

Энэ жэлэй зургаа hарын турша соо гүрэнэй мүнгэ хэрэглэhэнэй үндэhөөр, үнгэрэгшэ жэлэй энэл үеынхиhөө 13 процентээр ехэ гол фонднууд орон дотор ашаглалгада оруулагдаhан, тайлбарилан хэлэбэл, промышленна шэнэ предприятинууд, цехүүд тогтоогдоhон, шэнэ гэрнүүд, hургуулинууд, больницанууд, клубууд ба бусад байранууд баригдаhан байна. Энэтнай эли бодо ургалта болоно, гэбэшье үшөөл дутамаг байна. Бүхы орон доторхиие абажа үзэбэл, капитальна хүдэлмэридэ hомологдоhон мүнгэ ашэглаха, шэнэ предприятинуудые ашаглалгада оруулха даабаринууд дутуу дүүргэгдэнэ. Танайда, Украинадашье энэ даабаринууд дутамагаар дүүргэгдэhэн байна.

Гэхэ зуура, гол фонднуудые ашаглалгада оруулха гээшэ олохон ушарта манай срээдүйн хэрэгэй дулдыдаха, юhэдэхи табан жэлэй түсэбэй дүнгүүhээ гадна, мүн арбадахи табан жэлэй арга боломжонуудай дулдыдаха тон шухала үрэ дүн болоно. Ямар нэгэн шэнэ байрануудай мүнөө ашаглалгада оруулагдаагүй hаань, манай орон зарим тэды металл гү, али машинануудые, бүд, гутал гү али ондоо шухала материалнуудые үглөөдэр дутуу абаха бшуу.

Украин нүхэд барилгын эмхидхэлые улам hайжаруулха, материалнууд ба техникын түхеэрэлгэнүүдые ашагтай hайнаар хэрэглэхын түлөө тэмсэлээ шангадхаха, барилгын болзор хороохо, үйлэдбэриин шэнэ предприятинуудые бүри түргэнөөр ашаглалгада оруулдаг болохо гэhэн hайн уялгануудые абанхай. Эдэ шухала уялганудаа Украина дүүргэхэ гээд этигэжэ байhанаа элирхэйлхые хүсэнэб. Энэнэй түлэдэ шухала бүхы юумэн танайда, хүндэтэ нүхэдүүд, бии.

Нүхэдүүд! Украинын тугта зүүлгэгдэhэн, Арадуудай хани барисаанай орден хүдөө нютагуудай ажалшадай амжалтануудые горитойгоор тэмдэглэhэн сэгнэлтэ болоно.

Мүнөө бүхы орон дотор шахуу ургаса хуряалга эхилэнхэй, тарая хуряалга эрмэлзэмтэйгээр ябуулагдажа байна. Бүхы республиканууд дотор, тэрэ тоодо ороной эгээн баян нютагууд — Росси, Казахстан ба Украинада — үндэр ургаса хангахын тула угаа ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа. Энэ хүдэлмэриин үрэ дүнгүүд тухай хожомшог, ороohо тараанайнь амбаарнуудта ороод байха үеэр сэгнэлтэ үгэхэмнай элитэ. Энэнь — таряашанай хуушан гурим болоно, тэрэниие эбдэжэ болохогүй ха.

Гэхэ зуура, хүдөө нютагуудтахи мүнөө жэлэй хэрэгүүд үнгэрэгшэ жэлэйхиhээ, урзанданайхиhаашье hуралгүй hайн гэжэ бүри мүнөөнhөө хэлэжэ болохо байна. Бүхы дээрэнь бараг үрэ дүнгүүдые хүлеэжэ боломоор.

1973 ондо абаhан уялганудаа Украинын промышленностиин ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй ямараар дүүргэжэ байhан тухай, жэлэй хоёрдохи хахадай зорилгонууд тухай асуудал энэ үглөөгүүр республикын партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Танай республикын таряашадай абаhан социалис уялганууд урдань үзэгдөөгүй үшөө нэгэ алхам энэ жэлдэ хэхэ арга олгохо байха гэжэ суглаанда хабаадагшад түсхайлан тэмдэглэбэ. Энэ жэлдэ милилард пүүд ороohо таряа гүрэндөө худалдаха тухай хэлэгдэнэ, нүхэдүүд. Иимэ шиидхэбэри республикын партийна эдэбхитэдэй суглаанай тон нэгэ hаналтайгаар абахадань, ехэ аятай байба.

Ехэл hайн гээшэ. Энэтнай гайхамшаг алхам болоно. Энээнээ түйлабалтнай, манай бүхы совет арадай омогорхохоор үнэхөөрөө ехэ амжалта болохо.

Ороohо тарая худалдалгын талаар гүрэнэй арадай ажахын түсэб дүүргэhэн, гансал залаата ургамалнуудаар дүүргэhэн Днепропетровско, Крымэй, Запорожско областьнуудай ажалшадые үнэн зүрхэнhөө, халуунаар амаршалхыемни зүбшөөгыт! Абаhан уялганудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ, Украинын миллиардые хүсэлдүүлхыетнай таанар бүгэдэндэ, хүндэтэ ханинар, хүсэхыемни зүбшөөгыт!

Бүри ехэ юумэ хүсэнэб: миллиард пүүд таряа гүрэндөө тушаалга саашадаа Украинын таряашадай дүүргэхэ эгээн бага нормо болохыень хүсэнэб.

Байгалиин гасалангуудhаа уламжалан тохёолдоhон бэрхэшээлнүүдые үнгэрэгшэ жэлдэ амжалтатайгаар зайсуулhамнай, энэ жэлдэ hайнаар дабшажа байгаашамнай колхозно таряашадай, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай ехэ баатаршалга гаргаhые түбхын түрүүндэ гэршэлнэ, — эдэ бүгэдын түлөө тэдээндэ маша ехэ баясхалан хүргэнэбди!

Гэхын дашарамда, бүхы партиин, бүхы совет арадай оролдолго хүсэлэлгэнүүдээр дэмжэгдээгүй hаа, эдэнь иимэ ехэ аша үрэтэй байхагүй hэн, нүхэдүүд.

Хүдөө ажахын талаар манай партиин баримталан бэелүүлдэг хараа бодол 1965 оной мартын Пленумhээ, хүдөө ажахын асуудалнуудта зорюулжа КПСС-эй ПК-гай зарлаhан удаадахи Пленумүүдhээ хойшо — хүдөөдэхи манай бүхы амжалтануудай эшэ үндэhэн болонхой. Энэ хараа бодол баримталан, хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ хэрэгтэ саашадаашье нилээд ехэ мүнгэ табиха, тэрэниие бүри олон техникээр, ехэ үтэгжүүлгэнүүдээр хангаха, мелиорациин хүдэлмэри бүри үргэнөөр ябуулхабди. Байгаалиhаа газар таряалангай дулдыдалгые бага болгохо гэhэн, партиин XXIV съездын табиhан зорилго шиидхэхэ эрилтэ Эхэ ороной уг зорилгонуудhаа, совет арадай уг зорилгонуудhаа эшэ үндэhэтэйгөөр табигдана. Энэ зорилгоёо шиидхэхэбди, ямаршье ажаг hэжэг байхагүй! Һайсал ажаллаха хэрэгтэй.

Үшөө нэгэ юумэн тухай хэлэхые хүсэхэ байнаб. Хүдөө ажахыгаа бүхы гүрэнэй оршом соо хүгжөөхын тула оролдолго хүсэлэлгэ гаргаха гээшэ асари ехэ хэрэг. Гэхэ зуура, энэмнай республикын, областиин, районой дотоодын арга боломжонуудые бүри эдэбхитэйгээр элирүүлхэ, элсүүлэн ашаглаха шухала байhые балартуулха ёhогүй. Эдэ нөөсэ арга боломжонууд үшөөл хүсэд хэрэглэгдэнэгүй.

Ажал хэрэгтээ эзэн ёhоор хандаха, хүдэлмэрилэгшэдые шадамараар хубаарилан томилхо, бии байhан техникээ тамтайгаар ашаглаха гээшэ хүдөө нютагтахи партийна, Соведэй хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй, манай колхозуудай ба совхозуудай хүдэлмэришэн бүхэнэй ажабайдалда хэлбэришэгүйгөөр сахигдаха саг үргэлжын гүрим заршам болохо ёhотой. Украина — Мария Демченкые, Марк Озёрные, Александр Гиталовые, Ольга Диптаниие, Степанида Виштагые, баян ургасын олон мянган мастернуудые дэбжээhэн республика — энэ талаар эрхим жэшээ харуулангүй яаха гээшэб!

Нүхэдүүд! Совет интеллигенци манай коммунис байгуулалтын бүхы hалбаринуудта хүдэлмэришэд болон таряашадтай ээм ээмээ ниилүүлэн ябажа, үрэ түгэсөөр ажаллана.

Мүнөөдэр Украинын абагша үндэр дээдэ шагнал хадаа тэрэнэй интеллигенцидэ — эрдэмтэд ба инженернүүдтэ, искусствын ажал ябуулагшадта, захиргаанай аппарадай хүдэлмэрилэгшэдтэ, врачнууд болон багшанарта, агрономууд болон библиотекарьнүүдтэ, тобшолон хэлэбэл, эрдэм, техникын ба соёлой hалбарнуудта үрэтэй hайнаар ажалладаг бүхы хүнүүдтэ зорюулагдаhан шагнал болоно.

Украинын интеллигенциин хэжэ байhан ажалые сэгнэнгүй гаража болохогүй. Тэрэ хадаа ажабайдалтай, тэрэнэй эрилтэнүүдтэй нэгэ алхамаар дабшана, тэрэнэй урда байhан орёо зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэнэ, арад зониие интернациональна үзэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ партийна хэрэгтэ ехэ, үнэтэй сэнтэй хубитаяа оруулжа байhаниинь тон шухала байна.

Совет арад бүхэнэй удхааараа социалис, түхэл маягаараа национальна, үзэл бодолоороо интернациональна культурые хүгжөөлгэдэ манай парти түйлай ехэ анхарал хододоо хандуулжа байгаа, хандуулнашье.

Украинын интеллигенциин алдарта отряд совет культурые хүгжөөлгэдэ, Советскэ Союзай бүхы арадуудай хани барисаае, аха дүү ёhоной харилсаае саашань хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ хэрэгтэ дээдэ зэргын hуури саашадаашье эзэлжэ байха гэжэ **партиин Центральна Комитет** батаар этигэнэ!

Нүхэдүүд! Промышленностиин, хүдөө ажахын түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэлгэ, наука болон соёл культурые хүгжөөлгэ хадаа совет хүнүүдэй ажабайдалай хэмжээе дээшэлүүлхэ, ажаhуудалыень саашадань hайжаруулха шухала үндэhэ hуури байгуулжа үгэнэ.

Ажабайдалай хэмжээе дээшэлүүлхэ түсэбые дүүргэхэ ябадал шууд сэхээр, жэлhээ жэлдэ бэелүүлэгдэнэ гэhэн hанамжада бидэнэр дадангхайбди. Тиихэ зуураа, заримдаа тэрэниие бэелүүлгэ гээшэ ехэ, үсэд шанга ажал хэхэ эрилтэ табина гэжэ мартажа болонобди. Гэбэл «түлөөhэгүй» гэhэн үгэ олон дахин хэлэдэгбди: түлөөhэгүй hуралсал, түлөөhэгүй эмнэлгэ, түлөөhэгүй путёвко. Тодорхойлогдоhон удхаараа энэ хадаа зүб гээшэ. Үнэхөөрөөшье, хэрбээ, жэшээлхэдэ, тэрэ үбдөө hаа, хэрбээ үхибүүгээ hургуулида ябуулха гээ hаа, совет эрхэтэндэ мүнгэ зөөри гаргашалха хэрэггүй. Зүгөөр багшын, врачай ажалые, hургуули, больница гэхэ мэтые хүдэлгэхын тула хэн нэгэн түлэхэ ёhотой ха юм. Энэ талаар «түлөөhэгүй» юумэн байдаггүй. Гаргашыень гүрэн гэхэ гү, али бүхы арад, орон доторнай хүдэлдэг бүхы хүнүүд харюулдаг юм. Имагтал манай ниитын эсэшэ сусашагүй ажал ажаhуудалай баялигые бидэндэ хангана, имагтал тэрэ ороноо саашанхи hалбаран мандалгада асарна. Тобшоор хэлэхэдэ, нүхэдүүд, hайнаар хүдэлөө hаа, hайнаар ажаhуухабди.

Арадай ажаhуудалые hайжаруулха программые, тэрэнэй социально-ажаhуудалай эрилтэнүүдые хангахын тула парти саашадаашье бүхы хүсөөрөө оролдохо байна. Энэ хадаа манай шууд сэхэ хараа шугам мүн, тэрэ партиин XXIV съездээр тодорхойлогдонхой, тиин арадай ажалай түйлалтануудта түшэглэн, бидэнэр тэрэниие хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэбди.

Манай бүхы түсэбүүдэй дүүргэлтэ, эсэсэй эсэстэ, хүнүүдhээ дулдыдаха байна. Ажалдаа хүнүүдэй үнэн сэхэ хандалгагүйгөөр, кадрнуудай hайн бэлэдхэл болон гүнзэгы мэдэрэлгүйгөөр манай ниитын үйлэдбэриие, манай общесвын бүхы хүгжэлтые урагшань дабшуулхын аргагүй юм.

Үшөө революционно ажал ябуулгынгаа эхиндэ В. И. Ленин өөрынгөө ангиин манлай байhан «интеллигентнэ хүдэлмэришэд» тухай хүндэмүүшээр хэлэдэг hэн. Тэрэ сагта тэдэнэр үсөөхэн байгаа. Теэд мүнөө тиимэ хүдэлмэришэд олон миллион тоотой, тиимэ байхашье ёhотой — энэ хадаа манай партиин агууехэ түйлалта, социализмын түйлалта мүн гээшэ. Коммунизмда дүтэлхэ бүримнай, гар хүсэнэй ба оюун бодолой ажалай хоорондохи холбоо барисаан бүри тааруу боложо үгэхэ. Мүнөөнэй хүдэлмэришэн болбол урдань зарим инженерэй жолоодожо шадахагүй тиимэ томо, орёо оньhон түхеэрэлгэнүүдые жолоодоно. Иимэ ушар мүнөө үсөөн бэшэ.

Мүнөө манайда хүдэлмэришэдэй 66 процентнь дунда (дүүрэн гү, али хүсэд бэшэ дунда) гү, али дээдэ эрдэмтэй гэжэ омог дүүрэн тэмдэглэнэбди. Үнэхөөрөөшье, дайнай урда тээ иимэ хүдэлмэришэд ойроол 8 процент болодог hэн гэжэ hанахадаа, энээгээр омогорхохо ёhоороо омогорхонобди.

Зүгөөр бодомжолжошье үзэхэ юумэн бии. 34 процент хүдэлмэришэд ойроол эхин гү, али үшөө доогууршье эрдэмтэй гэжэ тэрэл статистика хэлэжэ үгэнэ. Энэ хадаа мүнөө манай шиидхэжэ байhан тодорхой асуудалнуудые табина, тэдэниие шиидхэхэ ёhотойбди.

Хүдэлмэришэдэй эрдэм болон мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ, научно-техническэ интеллигенци бэлэдхэхэ бүхы гуримые hайжаруулха ябадалые манай общесвын хүгжэлтын мүнөөнэй шата тон шухала зорилго болгон табина.

Партиин XXIV съезд энэ хэрэгтэ имагтал ингэжэ хандаhан байна. Тэрэ хадаа бүгэдэ ниитын уялгата арбан жэлэй hуралсалда оролгые дүүргэхэ, дээдэ hургуулинуудай, мэргэжэл олгодог техническэ hургуулинуудай хүдэлмэриие горитойхоноор hайжаруулха хэрэгые оруулалсан, hуралсалай бүхы гуримые саашадань hайжаруулха зорилго табяа hэн.

СССР-эй Верховно Соведэй hүүлшын сессиин шиидхэбэринүүд съездын эдэ заабаринуудые бэелүүлгэдэ зорюулагданхай. Сессиин баталhан арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай, союзна республикануудай хуули гаргалгын гол дүримүүд — энэ хадаа манай кадрнуудай культура болон эрдэм hуралсалые үшөө дээшэнь үргэхэ хэрэгтэ туhалха тон шухала алхам мүн.

Хэрбээ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин hайнаар табигдаагүй hаа, арадай гэгээрэлые эгээн түрүү зэргээр эмхидхэhэн ушар кадрнуудай асуудалые шиидхэжэ шадахагүй. Кадрнуудай политическэ талаараа хатуу, гүнзэгы мэдэрэлтэй, мэргэжэл ехэтэй байха тухай оролдолго партийна организаци бүхэнэй гол анхааралда байха зэргэтэй. Энэ хэргэтэ манайда багa бэшэ дутуу дунданууд бии байhаниинь гэмшэлтэй. Ажалай журам эбдэхэ, hалан hалирхай байха техническэ талаараа хуушанайхиие баримталха ябадал үшөөл бии.

Партийна организацинууд иимэ ябадалтай эбсэхэ ёhогүй. Социалис общество эрхэтэдтээ олон юумэ үгэнэ, тиин хүн бүхэндэ эрилтэ табиха эрхэтэй гэбэл: шам тухай анхарал оролдолгодо ши харюугай юу үгэнэш, абаhан эрдэмээ яамараар хэрэглэнэш, коммунизм байгуулха агууехэ хэрэгтэ ши али зэргын хубита оруулнаш? Али нэгэн хүдэлмэрилэгшэндэ сэгнэлтэ үнгэхэдөө, энээн тухай олон дахиншье hануулхада муу бэшэ байха.

Манай арадай ажахын хүтэлбэрилхы кадрнуудай хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ шухала. Энэ талаар ехэ юумэн хэгдэжэ байна. Манай социалис формацида ажал хэрэгээ hайнаар мэдэдэг хүнүүд хэрэгтэй, тон хэрэгтэй байна. Тэдэнэр ажал хэрэгээ мэдэхэ, оролдосотой, шадабари ехэтэй байха шэнжэеэ гүнзэгы партийна, ниитэ арадай аша туhада оролдосо ехэтэй байха шэнжэтэй зүбөөр зохилдуулhан байха ёhотой. Мүнөөнэй үе сагай ажахын хүтэлбэрилэгшэ партиин экономическа политикын уг зорилгые hайнаар ойлгожо, үргэнөөр, гүрэнэй хэмжээгээр бодомжолхо, үйлэдбэриин арга боломжонуудые хүсэд дүүрэнээр ашаглаха зэргэтэй.

Манайда үйлэдбэриин hайн эмхидхэгшэд, конструкторнууд, технологууд, инженернүүд, социалис экономикын хүгжэлтэдэ шэнэ, бүри ехэ зорилгонуудай түлөө тэмсэгшэдэй манлайда ябадаг хүнүүд олон. Тэдэнэй ажалай дүршэлые бүхы оромнай мэдэхэ ёhотой, hургуулиин, студентнэрэй hандалиhаа үйлэдбэридэ ерэhэн залуу кадрнуудай тэдэниие дагахынь тула оролдохо хэрэгтэй. Кадрнуудай дунда ябуулдаг хүдэлмэреэ hайжаруулха зуураа, парти манай ороной үмэнэ табигдаhан мүнөөдэрэй зорилгонуудhаа гадна, мүн үглөөдэр тэрэнэй үмэнэ табигдаха зорилгонуудые хаража байдаг юм.

Үглөөдэр, нүхэдүүд... Манай оронииe, манай арадые ехэ, hаруул hайхан үглөөдэр хүлеэжэ байна. Тэрэ хадаа Ленинэй партиин ударидалга доро совет хүнүүдэй гараар бүтээгдэхэ юм.

Зүгөөр мүнөө бидэнэрэй залуушуул гэжэ нэрлэдэг Советскэ Союзай эрхэтэд юу байгуулжа, бодхоожо шадахаб, тэрээнhээ манай үглөөдэрэй ямар байхань бага бэшээр дулдыдаха байна. Тэдээндэ манай парти, манай социалис общество түйлай ехэ анхарал хандуулна, тэдэнэй саашанхи оюун бодолой, физическэ талаар хүгжэхынь тула, тэдэнэй граждан ба политическэ талаараа эдэбхитэй байхын тула бүхы арга боломжонуудаар баян далгэрээр хангана. Энэ анхарал оролдолгодонь манай залуушуул заводууд болон поли дээрэ, научна лабораторинуудта, дээдэ hургуулинуудай аудиторинуудта, арадай амгалан ажалые хамгаалжа байдаг сэрэгэй частьнуудта хэдэг алдарта ажалаараа харюусана гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй.

Мүнөөнэй совет залуушуул комсомолой үүсхэлээр революционно, дайшалхы, ажалай алдар солын газарнуудаар аяншалга хэхэ, түрүүшын табан жэлнүүдэй баатарнуудай дамжуулгын тугуудай түлөө мүрысөө эмхидхэхэ, залуушуулай бригадануудые ажалай ветерануудай хүтэлбэрилхэ гэhэн зорилготой хүдэлөөн, ажалай уг залгамжалагшадай суглаанууд гэхэ мэтэ бусад олон шэнэ заншалнуудые байгуулаа. Энэнь ехэ hайн гээшэ. Эдэ бүгэдэ хадаа ажабайдалайнгаа дүршэлые үргэдхэлгэдэнь, манай орон дотор хэгдэhэн бүхы юумые, олон арбаад жэлэй туршада партиин, арадай тэмсэлээр түйлагдаhан бүхы юумые hайнаар ойлгожо, сэгнэхэдэнь манай залуушуулда туhална.

Һаяхан би бүхэсоюзна залуушуулай фестивальда хабаадагшадай — Москвада болоhон залуушуулай парадта хабаадалсахадаа, ингэжэ бодоо hэм: бидэнэр, ахамад үетэн, өөрынгөө дүршэлөөр хуушанай ба мүнөөнэй байдалые сасуулжа үзэхэ арга боломжотойбди. Залуушуулда иимэ арга боломжо үгы. Хуушанай ба мүнөөнэй байдалай илгаа тухай залуушуул номууд болон кинокартинануудhаа мэдэжэ абадаг, гэршэнэр болохо бидэнэрэй тэрэ сагай үгытэй ядуу байдалые арай гэжэ ойлгодог юм. Тиимэ дээрэhээ бидэнэрэй, ахамад үетэнэй, харааhан үзэhэниие гүнзэгыгөөр ойлгохоор, мэдэрхээр манай залуушуулые хүмүүжүүлхэ шухала. Бидэнэр, ахамад үетэн, хаанта засагай үеын ажалшадай хүшэр хүндэ ажаhуудалые, түрүүшын түсэбтэ табан жэлнүүдэй хүнгэн бэшэшье hаа, эрмэлзэл түгэс сагые, сэрэгэй жэлнүүдэй хүшэр хүндэ байдал ба хизааргүй баатаршалгые үзэhэн, хараhан байнабди. Энээн тухай залуушуул ветерануудhаа, ажалай баатарнуудhаа, дайн сэрэгэй геройнуудhаа мэдэжэ абаха ёhотой.

Ажалдаа коммунис ёhоор хандалгын, коммунис ёhоор хүмүүжүүлгын hайн hайхан үльгэр жэшээнүүдые совет Украинын залуушуул харуулна. Украинын хүртэhэн хүндэтэ шагнал — энэ хадаа республикын залуу ажалшадай түйлалтануудые сэгнэhэн сэгнэлтэ болоно.

Совет ороной залуушуул, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ, манай партиин найдамтай халаан олон миллион комсомол партиин, арадай найдабариие нэрэ хүндэтэйгөөр харюулна. Бидэнэр, ахамад үетэн, этигэмжэтэйгээр ингэжэ хэлэнэбди: ороной ерээдүй hайн гарта, энэ хадаа миин хүдэлөөгүйбди, тэмсээгүйбди гэhэн удхатай юм.

Нүхэдүүд! Уласхоорондын хэрэгүүд тушаа hүүлэй сагта олон дахин хэлэгдээ, тиимэhээ дабтахагүйб. Имагтал энэ талаар хэдэн ажаглалтануудые хэлэхэ байнаб.

Советскэ Союзай, аха дүү бусад оронуудай ленинскэ амгалан политикын горитой- [illegible]

байна.

Германиин Федеративна Республикатай Советскэ Союзай, Польшын хэhэн договорнууд, ГДР ФРГ хоёрой договор, Чехословаки ба ФРГ хоёрой хоорондо баталагдаhан договор, Баруун Берлин тушаа олон талын, хоёр талын олон хэлсээнүүд — эдэ бүхы документнүүд Европодо дайнай hүүлэй үе сагые бодото дээрэнь дүнлэжэ, шэнэ үе сагай — гуримшуулагдаhан амгалан ёhоной харилсаануудай үе сагай эхи табина.

Францитай, Америкын Холбоото Штадуудтай Советскэ Союзай зохёоhон харилсаануудай гол ёhонууд амгалан ёhоор зэргэ оршон байлгын бата бэхи үндэhэ hуури дээрэ гүрэнүүд хоорондын холбоо барисаа хүгжөөлгын гол хараа шэглэлые тодорхойлно. Тиигээд 1972, 1973 онуудай туршада Советскэ Союз, Холбоото Штадуудай хоорондо баталагдаhан бэеэ хамгаалха ракетнэ буу зэбсэг хизаарлаха тухай, добтолхы шэглэлтэй стратегическэ буу зэбсэг хизаарлаха талаар зарим хэмжээнүүд тухай саг зуурын хэлсээн, илангаяа ядерна дайе уридшалан сараха тухай хэлсээн болбол буу зэбсэг яаралтайгаар бүтээн гаргаха ябадалые зогсоохо, hүүлэй арбаад жэлэй туршада хүн түрэлтэндэ тохёолдоhон түйлай ехэ аюулые — дэлхэйн термоядерна дайнай аюулые hулаpуулха замаар түрүүшын тодорхой алхамууд болоно гээшэ.

Һүүлэй жэлнүүдэй бусад документнүүд Африка болон Азиин хүгжэжэ байhан бэеэ даанхай гүрэнүүдтэй Советскэ Союзай байгуулhан харилсаануудай аша үрэ ехэтэйгээр хүгжэжэ байhан тухай гэршэлнэ. Тэдэнэр Египедтэй, Индитэй, Ирагтай баталhан хани барисаанай, хани харилсаанай договорнууд мүн болоно. Эдэ договорнуудые бидэнэр үндэрөөр сэгнэнэбди, ехэ, шууд сэхэ, бодото ажал хэрэгэй удха шанартай гэжэ тоолонобди.

Эдэ бүгэдэ хадаа, нүхэдүүд, социализмын амгалан политикын тодорхой, үнэмшэстэй үрэ дүн мүн гээшэ. Тэрэ бүхы арадуудай аша туhада зорюулагданхай, тиимэhээ тэрэниие бүхы дэлхэй дээрэхи үргэн олониитын халуунаар амаршалжа байhаниинь ойлгосотой.

Дэлхэй дээрэхи оршон байдал бодотоор хубилаа. Тэрэ хадаа дулаараа, арадуудай ажаhуухада амгалан шэнжэтэй боложо үгөө.

Иимэ оршон байдалда амгалан байгуулгын зорилгонуудые шиидхэхэдэ, имагтал хүнэй нэрэдэ, хүрэмэ ажал хэрэгтэ хүсэеэ элсүүлхэдэ хүнгэн ха юм.

Социалис гүрэнүүдэй үүсхэлээр, эдэбхитэй хабаадалгатайгаар боложо байhан иимэ хубилалтанууд уласхоорондын харилсаануудай талаар социализмын уг зорилгодо, коммунистнуудай уг зорилгодо хүсэд дүүрэнээр харюусана. Энээн тухай өөрынгөө сагта үшөө Маркс, Энгельс, hүүлээрнь В. И. Ленин эли тодоор, үнэмшэстэйгөөр бэшээ hэн. Эдэ hаруул hайхан уг зорилгонуудай бэелүүлэгдэжэ эхилхэ хэрэгтэ ажалаараа, хүсэл оролдолгоороо зарим тэдыгээр туhалха агууехэ зол жаргал манай хубида тудаhандань бидэнэр, нүхэдүүд, омогорхожо шадаха байнабди.

Нүхэдүүд, эдэ бүгэдэн хадаа ниитын хоёр байгуулалтын — социализмын ба капитализмын хоорондохи зүрилдөөн үгы болоо гэhэн удхатай бэшэ. Буржуазна гүрэнүүд буржуазна зангаараа үлэнхэй, харин социалис гүрэнүүд социалис зандаа үлэнэ. Түгшүүрилтэ байдалай дэлхэйе саашадаашье хүлгөөжэ байхые, сэрэгэй бюджедэй бүри ехэ боложо байхые, буу зэбсэг түргөөр бүтээн гаргажа байхые хүсэдэг нүлөө ехэтэй бүлэг хүнүүдэй байhан гүрэнүүд бии гэжэ бидэнэр мартаха ёhогүйбди. Бидэнэр империализмда шууд сэхээр эсэргүүсэдэг байhан зандаабди. Буу зэбсэг яаралтайгаар бүтээн гаргаха ябадалые болюулхын түлөө, политическэ талаараа hулаpалгые, мүн сэрэгэй hулаpалгаар бэхижүүлхын түлөө эрид шууд тэмсэнэбди.

Дэлхэйн оршон байдал дээрэ хоёр байгуулалтын мүрысөөн, тэмсэл үргэлжэлhөөр. Энэ мүрысөөн, тэмсэл болбол хоёр ороной хоорондохи буу зэбсэгэй тулалдаанда, дайн сэрэгтэ, тэдэнэй хоорондохи харилсаануудта хүсэ хэрэглэхэ гү, али хүсөөрөө занаха ба ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй бэе бэедээ ашатай туhатайгаар харилсаа хүгжөөлгэдэ hаад хэхэ ябадалда хүргэхэ ёhогүй. Энэ тон шухала байна.

Һүүлэй сагай туршада уласхоорондын байдалда болоhон шэнэ юумэнэй нэгэ жэшээ юуб гэбэл, аюулгүй байдалай, хани харилсаанай асуудалнуудаар ниитэ европын зүблөөнэй хүдэлжэ эхилhэн ушар болоно.

Иимэ зүблөө зарлаха үүсхэл Советскэ Союз, социалис бусад гүрэнүүд гаргаа hэн. Тэдэнэр энэ зүблөөнэй уг зорилгонууд болон түсэбүүд тухай дэлгэрэнгы дурадхалнуудые оруулаа.

Европын аюулгүй байдалай асуудалда манай хандалга юрын ба эли тодо юм. Европын газар дээрэ эхилэгдэhэн шуhата дайнууд — илангаяа дэлхэйн хоёр дайн Европын арадуудта ямар сэнтэй байгааб гэжэ түүхын дүршэл үнэмшэстэйгөөр хэлэжэ үгэнэ. Энээн тухай эндэ, Украинада олон юумэ хэлэhэнэй хэрэггүй. Украинын арад манай агууехэ Эхэ ороной бусад арадуудтай хамта эзэрхэгшэдэй добтолгын хүшэр хүндэ hандаралые, уйдхар гашуудалые бэе дээрэ хүсэд дүүрэнээр даагаа, фашис эзэрхэг түримхэйшүүлые бута сохихын түлөө нангин тэмсэлэй дүлэн соогуур гараа. Гэхэтэй хамта Европодохи шэнэ дайн, дуулдаагүй ехэ hандаргахы хүсэтэй мүнөөнэй ракетно-ядерна буу зэбсэг хэрэглэhэн дайн Европын хэдэ хэдэн гүрэнүүдые hандаран уналгада хүргэжэ шадаха байна.

Уласхоорондын асуудалнууд, тэрэ тоодо адли гү, али ондо ондоо ниитын байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондо гарадаг эгээн орёо асуудалнууд гансал амгалан ёhоор хүсэ хэрэглэнгүй гү, али хүсэ хэрэглэхэ тушаа заналтагүй, дайн сэрэггүй аргаар шиидхэгдэжэ болохо, шиидхэгдэхэ ёhотойшье гэhэн бата этигэмжые бидэнэр, коммунистнууд, социалис хани барисаанай оронуудай бүхы эрхэтэд хараадаа абанабди. Уласхоорондын хэрэгүүдтэ

социалис оронуудай — өөрынгөө ниитын байгуулалтын уг удхаар амгалан шэнжэтэй оронуудай нүлөө ехэтэй болохо бүри гүрэнүүд хоорондын харилсаануудай хүгжэлтын тиимэ зам бүри эли боложо байна гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Финляндиин түб хотодо хахад жэлэй туршада үргэлжэлhэн 34 гүрэнүүдэй дэб дээрэхи зүбшэлдөөн ниитэевропын зүблөөнэй зүбшэн хэлсэхэ бүгэдэндэ тааруу зүйлнүүдые зохёохо, зүблөөн дээрэ хэлсэхэ асуудалнуудта хандаха гол ёhо гуримуудые тодорхойлхо арга боломжо олгоо. Эдэ зүбшэлдөөнүүд өөhэдөө бата бэхи эб найрамдалда харгы гаргаха зорилготойгоор бүхэли түбиин хэмжээн дээрэхи политическэ харилсаанай түрүүшын дүршэл болоно. Гансал энэ хадаа горитойхон түйлалта гэжэ тоолоходо болоно. Энэ хүдэлмэридэ Европын оронуудтай хамта мүн баруун хахад дэлхэйн гүрэнүүдэй — Холбоото Штадуудай ба Канадын тааруу гуримаар хабаадажа байhые сэгнэнэбди.

Мүнөө ниитэевропын зүблөөнэй хүдэлмэриин түрүүшын шатын дүүрээд байхада, түрүүшын али нэгэн — дүнгүүд бэшэшье hаа, — hанамжанууд тухай хэлэжэ болохо ха. Хабаадагша гүрэнүүдэй, ехэшье, багашье гүрэнүүдэй, гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд адли тэгшэ эрхэ баримталан, бата бэхи эб найрамдал, Европодохи аюулгүй байдал тээшэ дабшаха, политикын, экономикын, наука болон культурын талаар амгалан ёhоной харилсаа байгуулгын харгы зам тушаа правительствануудайнгаа шууд сэхэ хараа бодолые зүблөөн дээрэ найруулжа үгөө. Хараа бодолнууд бүхы талаараа адли бэшэ байгаа, зарим талаараа тад ондоо байгаа. Саашадаашье хэдэ хэдэн асуудалнуудаар арсалдаанууд, зүбшэлдөөнүүд гараха байха. Магад, hайн hайхан энэ үүсхэлдэ хоро хүргэхэ hэдэлгэ гаргаха, али нэгэн хара бодолоор ниитэевропын зүблөөе хэрэглэхэ гү, али харата муу политическэ мэхэ гохо гаргаха ябадалшье гаража болохо.

Зүгөөр юрэнхы дээрээ hайн байха гэжэ батаар хэлэжэ болохо гээд би hананаб. Энэ хадаа Европодо саашадаа дайн бү болог, бүхы арадуудта ашатай туhатай Европын гүрэнүүдэй амгалан ёhоной харилсаа хүгжөөхын тула зохид hайн эгхэ байдал байгуулагдаhай гэhэн бүгэдын хүсэлэл мүн. Тиимэ дээрэhээ эхилэгдэhэн энэ ехэ хэрэгэй амжалтада найдажа болоно. Тэрэ унжагайрха ёhогүй. Ямаршье ушарта Советскэ Союз, социалис бусад оронууд иимэ амжалта хангахын тула бүхы хүсөөрөө оролдохо юм.

Минии хэлэhэн уласхоорондын оршон байдалда болоhон ехэ, hайн хубилалта хадаа дэлхэйн томо социалис ба капиталис гүрэнүүд болохо, нэгэ талаhаа — Советскэ Союз, нүгөө талаhаа Франци, Германиин Федеративна Республика ба Америкын Холбоото Штадуудай хоорондохи харилсаае hайжаруулhанhаа ехэнхи ушарта эхилhэн байна. Нүхэдүүд, бодото дээрээ хэрэг иигэжэл бүридэhэн юм. Энэ хадаа хуулита ёhоороо болоо, тэрээнhээ байтагай, энэ халаа шухала байhан юм. Жэшээлхэдэ, США ба ФРГ хоёрые абажа харабал, нэн түрүүн эдэ оронуудтай Советскэ Союзай харилсаанууд дотор «хүйтэн дайнай» үеын түгшүүрилтэ байдалай гол шэглэлнүүд нэбтэрэнхэй байгаа. Энэ ушар бүхы дэлхэйн оршон байдалда нүлөөгөө үзүүлжэ байhан юм. Энэ талаhаа харабал, мүн бусад олон талаhаа абажа харабалшье, Советскэ Союз ба ФРГ, Советскэ Союз ба США хоёрой хоорондохи харилсаануудые hайжаруулга ганса эдэ оронуудай арадуудта бэшэ, харин, эб найрамдалые хүсэдэг, уласхоорондын түгшүүрилтэ байдал hулаpуулхые хүсэдэг орон бүхэндэ, арад бүхэндэ ехэ hайн удха шанартай юм.

Уласхоорондын оршон байдалай hайжаржа эхилhэн эрхэ байдалда олон арбаад гүрэнүүдэй — эб найрамдал бэхижүүлхые, ниитын хэрэгтэ хубитаяа оруулхые эрмэлзэдэг ехэшье, дундашье, багашье гүрэнүүдэй политикын ниитэ эдэбхи дээшэлнэ. Энээндэ жэшээнүүд Европодошье, Азидашье, Африкадашье, Латиин Америкэдэшье үсөөн бэшэ. Ямаршье гүрэнэй зүгhөө зохихо хубитаяа оруулха ябадал адли тэгшэ анхаралтайгаар, х мүүшээр, hайн hайхан h тайгаар хандаха эрилтэ на гэжэ гэршэлhэнэй гүй. «Агууехэ» гэхэ гү, «үлүү ехэ» (ингэжэ з нэгэн хэлэдэг юм) гүр дые дунда гү, али баг рэнүүдтэ харшаар табих дэлгэ гаргалга — ор үндэhэгүй, хэрэггүй, ха шье хэрэг гээшэ. Бид социалис оронууд, бэе хүсэдөөр хүндэлhэн, бүхэнэй бэеэ даанхай сүлөөе, газарайнь хүртэшэгүйе нягтаар гын, дотоодын хэрэгтэ маарал сахагүй үндэhэ дээрэ бүхы гүрэнүүдэй тэгшээр харилсан ба түлөө оролдонобди. Бид бүхы оронуудые, ехэшье гашье оронуудые, дайн рэгэй аюулhаа абарх лөө оролдонобди. Мүнөө лотор болоhон дэлхэйн нуудта үсөөн бэшэ бага нууд хабаадаха баатай логшо hэн.

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Советскэ Союзай Ко нис парти, манай сове рэн уласхоорондын ор байдалай ябасын хой анхаралтайгаар хаража найрамдал бэхижүүлхэ, дуудай аюулгүй б хангаха политика хэл шэгүйгөөр бэелүүлнэ. политикые түрэл Лени партияа тойрон жагсаhа хы совет арад халуу hайшаана, дэмжэнэ гэжэ годог ушар бидэндэ оруулна. Манай арад лаараа, хэрэгээрээ ороной хүсэ шадалай х ришэгүйгөөр бэхижэ тэрэнэй эб найрамдалда ратай политикын нэрэ х тэй, нүлөөтэй байха ябаа да туhална.

Бидэнэр агууехэ Ле мүхэшэгүй үзэл сурт гэгээрүүлэгдэhэн харгы маар дабшанабди. Энэ даа шэнэ илалта түйл коммунис байгуулал шэнэ амжалта түйлахые дэлмэришэн ангиие, ко но таряашадые, ажалш теллигенциие парти у на.

Иимэ амжалта түй хүнүүдые парти, арад дэлжэ шададаг. Совет раинада барюулгадаhан дуудай Хани Барисааны ден энээнэй үшөө нэгэ шэ мүн.

СССР-эй Верховно дэй Президиумэй Указ хыемни зүбшөөгыт.

СССР-эй ВЕРХОВН СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИ МЭЙ УКАЗ

Украинын Совет Соци Республикые Арадууд Хани Барисаанай орде шагнаха тухай.

СССР Союзые байгуу бэхижүүлгэдэ, социалис ци болон үндэhэ hа хани барисаа болон дүүгэй хани харилсаае хижүүлгэдэ ехэ габь байhанайнь түлөө, совет рэнэй экономическа, ально-политическэ, куль на хүгжэлтэдэ ехэ хуби оруулhанайнь түлөө, Совет Социалис Респу кануудай Союзай 50 ж ойе тэмдэглэн, Украи Совет Социалис Респу кые Арадуудай Хани Б саанай орденоор шагнах

СССР-эй Верховно С дэй Президиумэй
Түрүүлэг
Н. ПОДГОРНЫ
СССР-эй Верховно ведэй Президиумэй секретарь М. ГЕОРГАД

Нүхэдүүд! Түйлалhан мнай сэгнэhэн ушар hаа гадна, ерээдүйн ам тада уряална гэжэ ш бүхэниие хараха ябадал найда, коммунистнуудта хы совет хүнүүдтэ hайн шал болонхой. Мүнөө, үндэр шагнал барюулха раа, Та бүгэдэниие үнэн хэнhөө үшөө дахин ама лаад, Совет Украинын шад бүхы совет арадай туhада шэнэ алдарта гүүдэрээ Эхэ орондо рюусаха гэжэ этигэжэ б наа мэдүүлнэб.

Совет Украина ма болтогой!

Совет Социалис Ре ликануудай Союз ма бэхижэг лэ!

Агууехэ совет арад ма ха болтогой!

Ленинскэ замаар с арадые хүтэлжэ ябаhан мунистнуудай партида ал соло!

* * *

Нүхэр Л. И. Бре Арадай Хани Барисаа ордениие Украинын ССР тугта хадана. Альга та ган шэнэ хүсэтэйгөөр б но. «Ура!», «КПСС-тэ — дар соло!» «Ленинскэ Ц — алдар соло!», «Сов Союзда — алдар соло!» hэн абяан зал соо гара

Нүхэр В. В. ЩЕРБИЦКИИН хэлэhэн үгэ

Хүндэтэ Леонид Ильич!

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Манай зүрхэ сэдьхэл баяр баясхалангаар халина. Украинын ССР-эй туг дээрэ шэнэ орден — Арадуудай Хани Барисаанай орден яларжа эхилбэ.

Арадуудай хоорондо хани барисаа, аха дүү ёhоной харилсаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ, манай Эхэ ороной социально-экономическа, оюун ухаанай дэбжэлтэдэ Украинын Совет Социалис Республикын оруулhан хубитые үндэрөөр сэгнэhэнэйнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, манай Совет правительствада Украинын компартиин ЦК-гай гэшүүдэй, Совет Украинын Верховно Соведэй депутадуудай, манай баярай суглаанда хабаадагшадай үмэнэhөө, бүхы коммунистнуудай, ажалшадай үмэнэhөө халуун сэдьхэлэй баяр хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Республикада үгтэhэн энэ шагналые манай партиин ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй барюулhанда бидэнэр ехэ баяртайбди, энээнэй түлөө гүнзэгы баяр Танда, хүндэтэ Леонид Ильич, хүргэнэбди.

Арадуудай Хани барисаанай орден — энэ хадаа Октябриин нээhэн шэнэ үе сагай, коммунистнуудай партиин хүтэлбэри доро манай олонациональна Эхэ ороной арадуудай национальна хэтын зүришэлдөөнүүдтэ, дарлалтада бусалтагүй шууд сэхэ эсэс табижа, шэнэ түхэлэй гүрэн — Совет Социалис Республиканууддай Союз байгуулhан үе сагай hүлдэ мүн. Манай социалис гүрэнэй түүхын бүхы шатануудта — сэрэгэй шэрүүн шанга туршалгын жэлнүүдтэшье, амгалан байгуулалтын жэлнүүдтэшье — Украинын ажалшад Совет ороной аха дүү бүхы арадуудтай нэгэ жагсаалда ябажа гараа, революционно ёhо заншалда хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байгаа, интернационализмын ленинскэ туг дээрэ үргэн ябаа гэжэ бидэнэр омогорхонобди.

Мүнөөдэр Арадуудай Хани Барисаанай орден гүнзэгы баяр баясхалантайгаар абажа байхадаа, манай Коммунис парти, социалис ниие байгуулагша Влади Ильич Ленинда түрэл гүнзэгы баяр баясхала үгэнүүдтэйгээр бидэнэр данабди. Ленинэй парти тернационализмын үзэл долоор совет хүнүүдые мүүжүүлээ, бүгэдые ила агууехэ хүсэн болохо дуудай хани барисаа шэ гээ. Ленинэй парти бүхы

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

Нүхэр В. В. ЩЕРБИЦКИИН хэлэһэн үгын түгэсхэл

(Эхиниинь 2-дохи нюурта).

ци болон үндэһэ яһатаниие социалис ёһоор хүгжэхэ, талбаран мандаха бүхы эрхэ хэсэлнүүдээр хангаа, тэдэниие интернациональна аха дүү ёһоной нэгэ бүлэг болгон жагсаагаа. Ленинэй парти манай Эхэ орониие — Советскэ Союзые эб найрамдалай, арадуудай хани барилганай хүсэн түгэс түшэг болгуули болгоо, социальна болон национальна сүлөөлэлтын түлөө тэмсэжэ байhан бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы ажалшадай зоригжуулхы үлгөөр болгоо.

Совет Украинын үзэгдөөгүй ехэ хүгжэлтэ, экономико, наука болон культурын бүхы һалбаринуудта туйлаhан тэрэнэй гайхамшагта туйлалтанууд — энэ хадаа Советүүдэй оронной аха дүү арадуудтай, нэн түрүүн агуу ехэ ород арадтай манай республикын ажалшадай бэелүүлһэн хамтын ажал ябуулгын үнэмшэстэй үрэ дүн гээшэ.

Дотоодын ба гадаадын контрреволюцитай хэһэн хүшэр хүндэ тэмсэлдэ һандаргагдаһан Россин Федераци ехэ гаргаша хэжэ, шэнэ социалис ажабайдал байгуулхадань бусад республикануудай ажалшадта аха дүү ёһоор туһалһан сагые бидэнэр һананабди, хэзээдэшье мартахагүйбди. Бүхы совет арадай хүсэл зоригоор, баатар хүсэл оролдолгоор манай республикын, бүхы ороной индустриальна һүр хүсэнэй байгуулагдаһан түрүүшын табан жэлнүүдэй зориг түгэлдэр жэлнүүдые бидэнэр хэзээдэшье мартахагүйбди. Эсэгэ оронойнгоо зол жаргалай, бэеэ даанхай байдалай түлөө ами наһаяа үгэһэн, манай ороной бүхы арадуудта хүндэтэй, дүтэ Совет Украиные фашис доблолгоһоо сүлөөлһэн манай олонациональна Эсэгэ ороной бүхы арадуудай хүбүүд болон басагадай дурасхаалые бидэнэр хэтэдээ хүндэлжэ байхабди.

Арадуудай хани барисаан — социализмын асари ехэ, эгээн хүндэтэй туйлалтануудай нэгэн мүн. Бүгэдэ национальна омогорхолой, совет патриотизмын, социалис интернационализмын дүлэтэ мэдэрэл бүхы совет хүнүүдэй таһаршагүй шэнжэ шанарынь болонхой.

Арадуудай хани барисаан — манай хүсэн, байгуулхы ажал ябуулгын дундаршагүй эшэ үндэһэн мүн. Арадуудай ленинскэ хани барисаае бидэнэр нюдэнэй сэсэгы мэтээр, манай үнэтэй сэнтэй туйлалта шэнгеэр ходоодоо сахижа байхабди.

СССР-эй 50 жэлэй һайндэрлэлгын бүгэдэ арадай ажалай болон политическэ дэбжэлтын зүрхэ хүдэлгэмэ оршон байдалые бидэ бүгэдэн һананабди. Энэ һайндэр КПСС-эй ленинскэ национальна политикын, партиин ба арадай нэгэдэлэй, манай ороной бүхы наци болон үндэһэ яһатанай аха дүүгэй хани барисаанай эли тодо гэршэ болоо. Мүнөө манай бүхы орон дотор дэлгэрһэн зохёон байгуулхы ажалай хүсэн түгэс дабшалта, бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй үргэн дэлисэ совет хүнүүдэй ехэ патриотизмые эли тодоор харуулна.

Манай республикын экономико — арадай нэгэдэмэл ажахын таһаршагүй хуби — аха дүү бүхы республикануудай экономикотой олон мянган таһаршагүй, ашатай туһатай холбоогоор барисаатай юм. Арадай ажахын түсэбүүдые, социалис уялгануудаа дүүргэхын түлөө оронойнгоо үмэнэ харюусалгатай байһанаа Украинын ССР-эй ажалшад ходоодоо һанажа ябадаг, үсөөн бэшэ һайн үүсхэл гаргана, байһан арга боломжонуудаа эгээл хүсэд дүүрэнээр ашаглахын тула хүсэ шадалаа гамнанагүй.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ соо манай республикын хүдэлмэришэн ангида, колхозно таряашадта, интеллигенцидэ үндэр сэгнэлтэ үгтэһэндэнь бидэнэр гүнзэгыгөөр баярланабди. Энэ хадаа бидэндэ үндэр нэрэ хүндэ, ехэ омогорхол боложо үгэнэ! Бидэнэр ехэ баяртайбди, үнэхөөрөөшье. омгорхохо эшэ үндэһэн бии!

Гэхэ зуура бидэнэр совет нэгэ бүлэ болохо манай республикануудай ленинскэ агууехэ Союзай хүбүүд болон басагад гээшэбди гэжэ Украинын ажалшад гүнзэгыгөөр мэдэрнэ. Бидэнэрэй туйлаһан бүхы юумэн, һалбаржа байһан Украинын суурхадаг бүхы юумэн — энэ хадаа бүхы совет арадай зориг түгэлдэр ажалай үрэ дүн, манай ниитын туйлалта, манай илалта мүн гээшэ.

Украин арад олонациональна бүхы совет арадтай үг зорилгоороо, һанал бодолоороо, эрмэлзэлээрээ нэгэ амин юм гэжэ КПСС-эй ЦК-да мэдүүлжэ шадахабди. Бидэнэр москвагайхид болон ленинградайхидай, Сибириин нефтиин магистральнуудые баригшадай, Карагандагай шахтернуудай ажалай габьягаар омогорхонобди. Бусад республикануудай таряашадай амжалта, ороной промышленностиин хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн ушар бидэ бүгэдэниие баясуулна.

Эхэ орондоо инаг дуратай байлгаар арьбадхагдаһан, сүлөөтэ ажалай агууехэ эршэ хүсэн, үнэхөөрөө, үзэгдөө дуулдаагүй ехэ амжалта асарна. Энэ хадаа интернационализмын, совет обществын бата жагсаалай, арадуудай хани барисаанай зохёон байгуулхы хүсэнэй эли тодо гэршэнүүдэй нэгэн болоно.

Хүндэтэ Леонид Ильич!

Эхэ ороной үндэр шагналай түлөө партиин Центральна Комитедтэ манай халуун зүрхэнэй баяр хүргэхые гуйнабди. Манай республика тухай, тэрэнэй арад тухай һайн һайхан үгэ хэлэһэнэйтнай түлөө бидэнэр баяр хүргэнэбди. Танай хэлэһэн үгэ Украинын бүхы арадые шэнэ габьяада, шэнэ туйлалтада элсүүлжэ, зоригжуулжа байха.

Дүрбэн ордентой совет Украинын коммунистнууд, бүхы ажалшад КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, коммунис байгуулалтын Программые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэлэй манлайда ходоодоо байха гэжэ КПСС-эй Ленинскэ Центральна Комитедые, тэрэнэй Политбюрое, ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневые Украинын компартиин ЦК-гай, республикын Верховно Соведэй, правительствын үмэнэһөө, манай суглаанда хабаадагшадай үмэнэһөө баяр ёһолой оршон байдалда найдуулхыемни зүбшөөгыт!

(Үни удаан үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалга олон дахин болоо).

УКРАИНЫН ССР-эй ПАРТИЙНО-АЖАХЫН ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН

КИЕВ. (ТАСС). Украинын компартиин ЦК-гай Политбюрогой шиидхэбэреэр зарлагдаһан, 1973 оной арадай ажахын түсэб, социалис уялгануудаа республикын ажалшадай ямараар дүүргэжэ байһан тухай асуудал зүбшэн хэлсэхэ Украинын ССР-эй партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан июлиин 26-да эндэ болобо.

Энэ суглаае КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Украинын КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь нүхэр **В. В. Щербицкий** нээгээ.

Эдэбхитэдэй суглаанда КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев хабаадаба. Тэрэшэлэн КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд—СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо нүхэр З. М. Нуриев, СССР-эй бэлэдхэлэй министр нүхэр Г. С. Золотухин хабаадаһан байна.

Нүхэр **В. В. Щербицкий** элидхэл хээ.

Нүхэр Л. И. Брежнев тэндэ байгшадай зүгһөө халуунаар угтагдан, ехэ, тодо һонор үгэ хэлэхэдээ, СССР-тэхи коммунис байгуулалтын мүнөөнэй шатада ороной коммунистнуудай, бүхы ажалшадай шиидхэхэ шухалын шухала зорилгонууд дээрэ, тэрэшэлэн КПСС-эй ба Совет гүрэнэй уласхоорондын политикын шухала асуудалнууд дээрэ тогтобо.

Суглаанда хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн асуудалаараа дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаба.

АЖАЛШАДАЙ

БЭШЭГҮҮДҺЭЭ

МАГТААЛДА ХҮРТЭНЭ

Елена Зинатовна Аитова Заменск хотын мяханай комбинадта хүдэлжэ эхилһээр арбан дүрбэн жэл болобо. Тэрэ өөр даабарита ажалдаа ходоо харюусалгатайгаар хандаг, үдэр һүниие илгангүй ...уу үйлэдбэриин түлөө ...ожо ябадаг юм.

Нүхэр Аитова кочегарка соо ...лажа, мяханай комбинатай колбаса хэдэг цехтэ, мүн ...ай заводто хэрэглэгдэдэг ...рал гаргадаг юм. Ажал хэлгэнь ходоодоо урагшатай ...н ябадаг байна.

— Юрын мэргэжэлтэй Елена Зинатовна Аитова комбинадай коллектив соо хүндэтэй болоһоор үнинэй юм. Тэрэнэй ...һэн халаанда ажал хүдэлмэри урагшатай һайн байдаг. Бэрхээр ажаллажа, коммунис ажалай ударнигай нэрэ ...до хүртэнхэй, — гээд мяханай комбинадай директор Валентина Константиновна Парфенова хөөрэнэ.

С. ШАГДУРОВ.

Захааминай аймаг.

ХҮНДЭТЭЙ НАЙМААШАН

Мария Семеновна Зацепина ...бан табадахи жэлээ наймаашаар ажаллажа байна. Тиигэжэ зуураа ажалай баян дүй ...ршлагатай болонхой.

Һүүлэй хэдэн жэлэй турша Бэшүүр тосхоной эдеэ хоолой зүйлнүүдэй магазинда ...яна. Магазиндань ороходо, бүхы юумэнь эбтэй гуримтайгаар табигданхай, ариг сэбэр байха. Худалдаанда табигдаһан бүхы зүйлнүүдэйнь сэн ...дихоноор бэшэгдэһэн, ямаршье хүнэй хараад, гансата ...лохоор байдаг. Энэ магазин ...раалагдаһан саг болзортоо ...дэд, худалдан абагшадые ...жэ байдаг болонхой.

Наймаалагша М. С. Зацепина худалдан абагшадта налгай ...дихоноор хандажа, эдеэ хоолой энэ тэрэ зүйлнүүдые ...раадхажа байдаг заншалтай. ... бараанай эрьесын түсэб ...аа һарада үлүүлэн дүүргэдэг юм. Жэшээлэн хэлэбэл, ...онь һара соо улад зонд ...ээ хоолой зүйлнүүдые худалдаха түсэбөө 138 процент дүүргэһэн байна.

Ажалша бэрхэ Мария Зацепина худалдаа наймаанай отличник гэһэн, мүн коммунис ажалай ударнигай нэрэ солодо хүртэһөөр үнинэй. Тиихэдэ ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байна.

Тосхоной ажалшадай дунда хүндэтэй болоһон Мария Семёновна Зацепина баян дүй дүршлөө залуушуулда дамжуулан үгэхые оролдожо ябадаг ...айн һайхан заншалтай юм. Энэ нүхэр нэгэнтэ бэшэ Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаһан байна.

Г. АШИРОВ.

Бэшүүрэй аймаг.

МОЛДАВИИН ССР. **СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан бүхэсоюзна танцевальна коллективүүдэй фестивалиин лауреат — Кишиневой культурын байшангай «Миорица» гэжэ ансамбль залуушуулай ба студентнэрэй бүхэдэлхэйн фестивальда Берлин ошохо эрхэ олоһон байна. Молдавиин ССР-эй арадай артист Павел Андрейченкын хүтэлб эрилдэг энэ коллектив мүнөө ГДР-эй түб хотодо бэлиг шадабарияа харуулхаяа бэлдэжэ байнхай.**

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Кодре няска» хатар.

ТАСС-ай фотохронико.

НОМОЙ ТАГ

УЛААН КОМИССАР ТУХАЙ

Сибирь болон Дурна зүгтэ хариин булимтарагшадтай, сагаантантай болоһон дайн байлдаануудта тодорһон суута баатарнуудай дунда сэрэгэй комиссар С. Ю. Широких-Полянский элитэ һуури эзэлдэг юм. Энэ хүнэй ажабайдал, ажал ябуулга тухай В. Е. Кожевинэй «Комиссар Широких-Полянский» гэжэ ном 1972 ондо Буряадай номой хэблэлдэ гараһан байна.

Забайкалида түрэһэн Сергей Юльевич Широких-Полянский үгытэй хасагай бүлэдэ ундыһэн, бага балшар наһанһаа хоолойгоо тэжээхын тулада станицаһаа станицада, нэгэ нютагһаа нүгөөдэ тээнь нүүжэ, үлэн хооһон байдалай зоболон һайса мэдэхэ болоһон юм. Иигэжэ ябахадаа, һүбэлгэн хурса үхибүүн хасаг үгсаатанай газар тэнгэри хоёр шэнги — үгытэй баяшуул хоёрой тад ондоо байдалые адаглажа, толгойдоо хабшуулжа ябадаг бэлэй. Энэнь хожомойнь ажабайдалда ехэ удхатай байһаниинь ойлгосотой.

Нэгэдэхи дэлхэйн дайнай жэлнүүдтэ С. Ю. Широких-Полянский Шэтын багшанарай гимназиин һурагша болоод байхадаа, социал-демократическа нюуса кружогто ороо һэн. К. Марксын, В. И. Ленинэй зохёолнуудые уншадаг боложо, нюусаар хүдэлдэг большевигүүдтэй танилсаһанай эсэстэ саашанхи харгы замынь тодорһон юм. Удаань хүдөө нютагта багшалжа байхадаа, зоной дунда идхамжын ехэ хүдэлмэри ябуулдаг бэлэй.

Широких-Полянский хүдэлмэришэдтэй холбоо барисаатай болохо зорилгоор Амарай түмэр харгыда хүдэлхэеэ ошолой. Түмэр харгын станцинуудаар, алта малтадаг газарнуудаар ябахадаа нюуса организациин даалгабари дүүргэдэг байба. Февральска революциин болоходо, Широких-Полянский Могоча станцидахи хүдэлмэришэдэй толгойлогшонь болобо.

1917 оной намар Широких-Полянский Зүүн Забайкалиин революционно түб Шэтэ хотодо ерээд байгаа. Эндэхи большевик организацида ехэ ажал ябуулга эрхилбэ. Меньшевик болон эсэрнүүдэй урбагша партинуудтай тэмсэхэ хэрэгтэ энэ революционер эрид шууд шугам баримталһан байна.

Революционно эдэ бүхы замынь залуу большевигые улам хатуужуулба. 1918 ондо хархис этэгээдүүдэй совет засагта эсэргүү буһалгаа эхилхэдэнь, ЧЕК-гай гэшүүн Широких-Полянский революциин дайсадтай эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэһэн юм.

Революцида харша буһалгаа хэжэ, Забайкалида атаман Семёновой засаг түрэдөө ороод, хубисхалша хүдэлмэришэд, таряашадые зэрлиг муухайгаар хюдажа ороһон хатуу шанга үе сагта Широких-Полянский большевик партийна организацитай хамта дахин нюуса байдалда орохо баатай болобо. Совет засаг түрые дахин һэргээхын түлөө сагаан хархисуудтай эсэргүү тэмсэл партизануудтай хамта хэһэн байна.

Тус номой автор В. В. Кожевин энэ хүнэй баатарлиг зам тон зүбөөр, дэлгэрэнгыгээр харуулаа, Сергей Юльевич марксизм-ленинизмын сурталай дүлэтэ пропагандист, шэнэ байдал зохёон байгуулха талаар бэлигтэй эмхидхэгшэ байһыень тэрэ үеын ажал — 22 наһатайдаа Дальне-Восточно республикын юстициин министр байха үеын ажал гэршэлнэ.

Үргэн дэлюун Монгол ороной тала дайдаар, түрэл Забайкалиингаа үнжэгэн һайхан талаар, Яхадай ой тайгаар сэрэгэй комиссарай гаталһан баатарлиг замые автор бодото материалнуудаар эли тодоор харуулна. Һүүлдэнь Яхадта буржуазна националис этэгээдүүдтэ, сагаан хархисуудта эсэргүү тэмсэл эмхидхэхэ шухала даалгабари дүүргэжэ ябаһаар энэ комиссар ами наһаяа алдаһан юм.

Улаан Армиин комиссар С. Ю. Широких-Полянский партиин хаанашье эльгээгээ хадань, дүлэтэ большевик, эрид шууд ленинец, тон анхаралтай налагай нүхэр, революциин дайсадтай сэхэ шууд тэмсэдэг байһанаа гэршэлэн харуулдаг байба. Энэ хүнэй ажабайдал богонихон саг соо үргэлжэлөө, зүгөөр удхань мүшэн мэтэ ялас гэмэ байгаа. Революционер-ленинец, граждан дайнай дүлэтэ жэлнүүдэй сэрэгэй баатарлиг комиссар С. Ю. Широких-Полянскиин ажабайдал залуу үетэндэ үльгэр жэшээ боложо үгэхэнь лабтай. Энэ талаар В. Е. Кожевинэй ном тон ехэ удха шанартай байна.

Гэхын хажуугаар энэ ном дутагдалгүй гэхын аргагүй. Автор Яхадай түүхые тиимэ һайнаар мэдэнэгүй гү, али авторнууд Е. Е. Алексеев, Г. Г. Макаров, В. Н. Чемезов гэгшэдэй ажал һайса шалгажа үзэнгүй, эдэнэрэй хэлэһые дабтахадаа, «Улаан Хойто зүгэй түлөө» гэһэн бүлэг соогоо эдэнэртэй хамта алдуутай баримтануудые — Яхадай партийна, советскэ организацинуудай ажал ябуулгые сэгнэхэдэ, буруу бодомжонуудые дурдана. Энээн тушаань «СССР-эй түүхэ» гэһэн журналда гараһан статья доторшье хэлэгдэһэн байгаа.

«СССР-эй түүхэ» гэжэ журналда «Яхадгахи социалис революциин, граждан дайнай түүхын зарим асуудалнууд» гэжэ статья соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, Яхадай түүхэ шэнжэлэлгын һүүлшын баримтануудай үндэһөөр тус номдо гараһан алдуунуудаа хожомой хэблэлдэ зайсуулха аабза гэжэ авторта найдаха дуран хүрэнэ.

А. НОВГОРОДЦЕВ,
профессор, түүхын эрдэмэй доктор, Яхадай АССР-эй эрдэмэй габьята ажал ябуулагша.

Холын саанаһаа
ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

ВАРШАВА

ВЬЕТНАМ АЙЛШАД ПОЛЬШОДО

ТАСС

ПТВ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ДРВ-гэй правительствын премьер-министр Фам Ван Донг түрүүтэй ДРВ-гэй партийно-правительственна делегаци июлиин 25-да Краковска воеводствын дурасхаалта газарнуудта — Закопане, Поронино хотонуудта хүрэбэ. В. И. Ленин Польшодо байха үедөө эдэ хотонуудта ажаһууһан юм. Вьетнамһаа ерэһэн айлшад дэлхэйн пролетариадай вождиин хүшөөгэй дэргэдэ баглаа сэсэгүүдые табяад, удаань Поронинодохи В. И. Ленинэй музей һонирхон хараһан байна.

Делегациин гэшүүдэй үмэнэһөө Фам Ван Донг музейн дурасхаалта дэбтэр соо иигэжэ бэшэбэ: «Ленин поляк арадай ба бүхы дэлхэйн арадуудай дурасхаалда хэтэдээ амиды мэндэ байг лэ».

НЬЮ-ЙОРК

Кубада зорюулагдаһан выставкэ

ТАСС

Революционно Кубын национальна һайндэртэ — Монкадын казармануудые добтолон эзэлһээр 20 жэлэй ойдо зорюулагдаһан выставкэ эндэ нээгдэбэ.

Кубадахи социалис туйлалтануудые, Кубын арадай амжалта, илалтануудые үнэн зүбөөр харуулһан выставкэ американ олониитын анхарал татаа, һонирхол үүсхээ. США-гай залуушуулай, студентнэрэй ба ниитын бусад гуша гаран эмхиин түлөөлэгшэд выставкэ бэлдэн нээлгэдэ хабаадаһан байна.

КАРАКАС

Һаналаа нэгэдэлгээ бэхижүүлхын түлөө

ТАСС

Экономическа бүрин хүсэд бэеэ дааһан байдалтай болохын түлөө Латиин Америкын оронуудай тэмсэлдэ һаналаа нэгэдэлгээ саашадань бэхижүүлхэ шухала гэжэ Венесуэлын президент Рафаэль Кальдера, Колумбиин президент Мисаэль Пастрана гэгшэд хамтынгаа мэдүүлгэ дотор тэмдэглэнэ. Колумбиин президентын албанай хэрэгээр Венесуэлдэ ерэжэ, дүрбэн үдэрэй турша соо хөөрэлдөөнүүдые хэһэнэй һүүлээр энэ мэдүүлгэдэ гар табиһан байгаа.

Бэеэ даагаад экономикоёо хүгжөөхын тула Латиин Америкын оронууд экономическа харилсаагаа улам үргэдхэхэ ёһотой гээд документ дотор заагдана. Экономикын ба соёлой бүхы һалбаринуудта харилсаагаа үргэдхэхөөр, хоёр ороной хоорондохи хани хүршэ ёһоной холбоо барисаагаа бэхижүүлхээр бэлэн байһанаа Венесуэлэ, Колумби тэмдэглээ гээд мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

КОТОНУ

Совет дээдэ һургуулинуудые дүүргэһэн дипломтод

ТАСС

Совет дээдэ һургуулинуудые дүүргэгшэдтэй Дагомейдэ, ниислэл хотын гүрэнэй эмхи зургаануудта, ороной бусад холын нютагуудта уулзажа болохо. Совет дээдэ һургуулинуудые дүүргэһэн дипломтой залуу мэргэжэлтэд эндэ хүндэтэй юм. Энэньшье гайхалтай бэшэ. Ушар юуб гэхэдэ, тэдэнэр элдэб мэргэжэлтэд: врач, агроном, ветеринар, геолог, багшын мэргэжэлтэй хүнүүд.

Эдэнэй зариман гүрэнэй аппаратда, мүн гүрэнэй предприятинуудта харюусалгатай тушаалнуудые даадаг. Жэшээнь, Элуа Джололо — национальна геологическа управленидэ ахамад инженерээр, Оноре Шибозо — Дагомейдэхи тоһото ургамалнуудай эрдэм-шэнжэлэлгын институтдай директорээр ажаллана.

Бэеэ дааһан байдалтай Дагомейн залуу түлөөлэгшэд совет институдуудта, университедүүдтэ хэдэн жэлэй турша соо һуража байнхай. Мүнөө Африкын энэ багахан ороной 70 хүбүүд, басагад совет дээдэ һургуулинуудые дүүргэһэн тухай дипломуудые абаад, арадай ажахын элдэб һалбаринуудта амжалтатайгаар хүдэлнэ. Үшөө 30 хүн һуража байнхай.

БОНН

ХИРУРГНУУД ДУТАЛДАНА

ТАСС

Германиин Федеративна Республикада хирургнууд дуталдана гэжэ Баруун Германиин хирургнуудай нэгэдэлэй түрүүлэгшэ В. Мюллер-Остен мэдүүлээ. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, иимэ шэглэлэй 3 мянга шахуу врач орон дотор дутажа байнхай.

ХАНОЙ

РЮВ-эй ВРП-гэй СЭРЭГЭЙ ДЕЛЕГАЦИИН НОТО

ТАСС

Хоёр талын сэрэгэй хамтын комиссида ородог РЮВ-эй ВРП-гэй сэрэгэй делегациин толгойлогшо генерал-майор Хоанг Ань Туан Вьетнамда хиналта хэдэг уласхоорондын комиссиин түрүүлэгшэдэ ното эльгээхэдээ, сайгон захиргаанай мүнөө болотор барижа байһан сэрэгшэдые, граждан хүнүүдые сүлөөлхэ асуудал шиидхэлгые хойшо татаһандань, һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлбэ.

1973 оной июлиин 17-до хоёр талын сэрэгэй хамтын комиссиин түлөөлэгшэдэй гар табиһан дансануудай ёһоор, дээрэ дурсагдаһан хүнүүдэй зарим хубиинь сүлөөлхэ болзор июниин 28-да дүүрээ гээд ното дотор тэмдэглэгдэнэ. Мүнөө үедэ сайгон тала 15 мянганһаа дээшэ сэрэгшые, политическэ элдэб үзэл бодолтой хэдэн зуугаад мянган граждан хүниие шорон түрмэнүүдтэ, лагерьнуудта хаажа байна.

Вьетнамай асуудалаар Париждахи хэлсээнэй үндэһөөр сэрэгэй ба граждан хүнүүдые дамжуулан үгэлгөөе сайгон захиргаан зорюута унжагайруулжа байна гээд ното дотор хэлэгдэнэ.

Париждахи хэлсээнэй бүхы гуримуудые, июниин 13-да абтаһан хамтын коммюникегэй статьянуудые хэлбэришэгүй бэелүүлхэ эрилтэ Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство сайгон захиргаанай урда табиба. Шорон түрмэнүүдтэ, лагерьнуудта хаагдажа байһан бүхы хүнүүдые бусааха тухай энэ хэлсээн коммюнике дотор хэлэгдэнхэй.

КАБУЛ

Президентын пресс-конференци

ТАСС

Афган гүрэнэй толгойлогшо Мухаммед Дауд эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэбэ. Орон дотор үгытэй ядуу байдалтай байһан дээрэһээ Афганистан республика болгогдоо гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Арадай байдал һайжаруулха гэһэн зорилго революци урдаа табина.

Королиин гэр бүлын гэшүүдтэ ямаршье хоро хүргэгдөөгүй, мүнөө эдэнэр ороной эгээлэй граждаанинууд болоо гээд Мухаммед Дауд мэдээсээ.

Урдын засаг түрэ баримталагшадые мүрдэнэ, алана хюдана гэжэ баруун оронуудай хэблэлдэ тунхаглагдаһан мэдээсэлнүүдые президент буруушаагаа. Афган арадай, армиин зүгһөө бүрин дэмжэгдэһэн урбалтын үедэ оройдоол полициин найман хүдэлмэрилэгшэ, солдат алуулһан байгаа гээд тэрэ хэлэбэ.

Июлиин 17-до болоһон гүрэнэй урбалтада хариин нэгэшье гүрэн хамааралсаагүй, энэ ушар афган арадай өөһэдын доторой хэрэг болоно гээд М. Дауд асуудалда харюусахадаа тэмдэглээ.

Президентын хэлэһэнэй ёһоор, экономикоёо хүгжөөхэ, арадай байдал һайжаруулха, хуули ёһо наринаар сахиха, социальна үндэһэн хубилалтануудые хэхэ гээшэ ороной дотоодын байдалда правительствын бэелүүлхэ гол зорилгонууд мүн.

Афганистанда республика байгуулга ороной урдын конституци болюулаа гээд Мухаммед Дауд хэлэбэ. Шэнэ үндэһэн хуулиин текст һаяар бэлдэгдэн абтаха юм. Тэрэ бодото демократическа хуули болохо байна.

КОЛОМБО

Газар хубаарилха программа

ТАСС

100 мянган акр газар таряашадай дунда хубаарилха программа Шри Ланкын Республикын газарай реформо хэхэ комисси зохёобо. Хүн бүхэн 50 акрһаа дээшэ бэшэ газартай байха тухай нёдондо жэлэй хуулиин үндэһөөр, энэнь ехэ газартай хүнүүдһээ гүрэнэй мэдэлдэ абтаха байна.

Ойрын сагта газар хубаарилагдаха юм гэжэ комиссиин түлөөлэгшэ мэдүүлээ. Тиимэһээ хүдөө ажахын энэ сезондо таряашад газараа элдүүрилжэ эхилхэ аргатай болохо.

КУВЕЙТ

ЗҮБ ЭРИЛТЭ

ТАСС

Эндэхи причалнуудһаа үдэр бүри тамардаг танкернууд 3 миллионһоо үлүү баррель (1 баррель 158,76 литртэй адли) нефть абажа ошодог юм. Мүнөө үедэ шэнжэлэн элирүүлэгдээд байһан «хара алтанайнгаа» нөөсэ баялигуудаар энэ орон дэлхэй дээрэ дүрбэдэхи һуури эзэлнэ — 10 миллиард тонно шахуу нефть олдонхой.

Экономическа асуудалаар ороной хүтэлбэриин хэжэ байгаа тэмсэлые Кувейдэй олониитэ анхаралтайгаар адаглана. Эндэхи правительство нефтеэр оруулһан ашаг олзынгоо 51 процентыень Кувейтдэ үгэхэ эрилтэ табиба, орон доторнь нефтиин баялигуудые нээгээд, олзоборилжо байһан баруун оронуудай нефтиин монополинуудта тиимэ эрилтэтэйгээр хандаба. Һаяхан усадхагдаһан урдын хэлсээнэй ёһоор, баруун оронуудай компанинууд нефть худалдалгаһаа туйлай ехэ олзо абадаг байгаа. Харин байгаалиинь бүхы баялигуудай оройдоол 25 процент Кувейтдэ хүртэдэг һэн.

Баруун оронуудай нефтиин ехэ ехэ монополинуудай түлөөлэгшэдтэй Венэдэ июль һарын һүүл багта болохо хөөрэлдөөнүүдэй үеэр Кувейтын энэ эрилтэ зүбшэгдэхэ юм.

ИСЛАМАБАД

Хөөрэлдөөнүүдые хэхын тула

ТАСС

Плендэ абтаһан пакистан сэрэгшэдые табиха ба Пакистанай, Бангладешэй хоорондо граждан хүнүүдые андалдан абалсаха тухай Пакистанай талатай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхын тула премьер-министр Индира Гандиин тусхай түлөөлэгшэ П. Н. Хаксар түрүүтэй Индиин делегаци эндэ ерэбэ. «1971 ондо болоһон дайнай һүүлээр үлөөшэ асуудалнуудые шиидхэхэеэ Пакистанда ерээбди. Пакистан талатай хэхэ хөөрэлдөөнүүднай эдэ асуудалнуудые шиидхэхэдэ туһалха байха гэжэ найданабди», — гэжэ Индиин делегациин толгойлогшо аэропорт дээрэ мэдүүлээ.

ТОЛИ

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ УРАН ЗОХЁОЛШО

ДУНДАРШАГҮЙ БЭЛИГ

Уран зохёолшын сэдьхэл, hанал бодол, намтар, нюур шарай зохёохы ажал хэрэгтэнь толи гэрэл шэнги харагдадаг гэжэ хэлсэдэг гээшэ. Энэнь, минии hанахада, онсо өөрын удха шанартай, зүйтэйшье ха.

Буряадай мэдээжэ зохёолшо, бэлигтэй журналист, нийтын ажал ябуулагша Африкан Андреевич Бальбуровай зохёохы ажал хүдэлмэриие дүтөөр мэдэхын тула тон шухала нэгэ зүйлтэй танилсаха болонобди.

Африкан Андреевич болбол Эрхүүгэй областиин Нүхэдэй аймагай Хурсангай нютагта үгытэй таряашанай гэр бүлэдэ түрэhэн юм. Гушаад онуудаар Улаан-Үдэ ерэжэ, Постышевой нэрэмжэтэ фабрично-заводской hургуулида ороод, хуби заяагаа хүдэлмэришэн ангитай холбоhон байна. Арбан гурбатай хүбүүн слесариин мэргэжэлдэ hураад, Буряадай промышленностиин түрүүшын гигант — ЛВРЗ-гэй паровоз-вагон заhабарилдаг цехтэ хүдэлжэ захалаа.

Заводто хүдэлхэ үедөө хүдэлмэришэдтэй бүри дүтөөр танилсажа, энэнь зохёолшо болохо хэрэгтэнь айхабтар ехээр нүлөөлhэн байна. Гушаад онуудай хүлгөөтэй шуургатай, түсэбтэ табан жэлнүүдэй анха түрүүшын баатар алхамуудые ахамад нүхэд мартаагүй ёhотой. Тэрэ сагай дүлэтэ амисхаалые зүрхэ сэдьхэлээрээ мэдэржэ, энээн тухайда ном бэшэхээ бодомжолдог бэлэй. Ушар иимэhээ «Буряадай гигант» гэжэ заводской газетын хүдэлмэридэ hайн дураараа хабаадалсажа, комсомолой хэрэгтэ ябалсажа, багшанарай институтда заочноор hуралсажашье үрдинэ.

1938 ондо Африкан Бальбуров «Үнгэрhэн сагай хэсүү зоболонто байдал тухай дуун» гэжэ анха түрүүшынгээ новеллэ бэшээд, «Алдар суутай Шантагар ба залуу ангуушан Тархай» гэжэ рассказайнгаа гол байгуулалтые зохёоно. Түрүүшын зохёолнууд соогоо урданай байдалай үйлэ зоболонгые, баяд ноёдой болон бөө ламанарай хэрзэгы муухай аашые, мэхэ гохые балшыса харуулна. Гушаад онуудай бодото байдалые бүхы сэдьхэлээрээ мэдэржэ, тон зүб тобшолол хэжэ hураhанайнь үрэ дүн юуб гэхэдэ, хуушан сагай зоболонто байдалые элишэлэн шүүмжэлжэ, тэрээн тухай уран хурсаар бэшэжэ захалаа hэм шуу. Жэшээнь, «Һуниндөө» гэжэ рассказ, «Зэдэлээтэ зэбэнүүд» гэжэ роман, «Хубисхалай дүлэн соогуур» гэжэ зүжэг дотороо революциин урда тээхи байдалые харуулжа шадаа. Тиимэhээ революциин, граждан дайнай темэ тэрэнэй творчестводо шухала hуури эзэлнэ.

«Зэдэлээтэ зэбэнүүд» гэжэ романайнь үйлэ хэрэг Октябриин революциин урдахана, 1916 оной зун болоно. Зүгөөр заха холын буряад нютагта хэзээдэшье шуугаан гарадаггүй, ходоодоо аали намдуу байдаг гэжэ зариман hанадаг. Теэд А. Бальбуровай роман уншахада, холын хүдөө нютагташье хүлгөөтэй, хоёр анги хоорондоо хёмороотой гээшэл. Уран зохёолшо тэрэ үеын хүдөөгэй байдалай жама ёhые тон зүбөөр ойлгожо, онсо өөрын гэхэ гү, али имагтал партийна тобшолол хэжэ, уран үгын ашаар hонирхолтой ном бэшээ ха юм.

Нютагай баяшуулай хуули засаг үнэхөөрөөшье хурса, үгытэй зониие шиидшье дуугаруулангүй, аминайнь гаратар айлгаад, бэгзытэрнь зарана. Нэгэ талаhаа нютагай нюдарган Хантa, Пилуу бөө болон бусад баяшуул, нүгөө талаhаа үгытэй ядуу Ута Мархаас, Ахмед, тэрэ үеын буряад интеллигент, фольклорист Михаил Дорондоев гэгшэд харуулагдана. Революциин hэбшээн аяар холын хүдөө нютаг уруу долгисон hэбшээлжэ,ород революционер Кузнецовой нүлөөндэ ороhон үгытэй зон баян ангитай тэмсэнэ. Герой бүхэниинь онсо түхэл шэнжэтэй, зориг эрмэлзэлтэй, нютагай ёhо гурим баримталдаг заншалтай. Харин Михаил Дорондоевой образ, сэхыень хэлэхэдэ, илангаяа hонирхолтой, тэрэ үеын буряад интеллигентын түхэл шэнжые бэедээ халан абаhан хүн гээшэ. Энэ образ манай буряад уран зохёолдо үшөө хүсэд hайнаар шэнжэлэгдээгүй байhаар. Түрүүшээр үгытэй ядуу хүнүүдтэ бүдүүрхүүгээр гэхэ гү, али hайзгайханаар хандана. Үнэн дээрээ үгытэй зон сэсэн мэргэн ухаатай, hонор сэзжэтэй байшоо ха юм. Арадай аман зохёолой аша туhатай байhаниие эрдэмтэ интеллигентhээ үлүүгээр мэдэнэ. Энээнииень Михаил Дорондоев ойлгожо, гүрэн түрын бүхы баялигые имагтал ажалша түмэнтэй арьбадхалсажа, Эхэ оронойнгоо бодото эзэн байhаниие мэдэрнэ. Ушар иимэhээ тэрэ революциин үнэн сэхэ хэрэгтэ бэеэ зорюулхаяа оролсоно.

«Зэдэлээтэ зэбэнүүд» гэжэ роман хадаа совет буряад уран зохёолой хүгжэлтын түүхэдэ онсо hуури эзэлнэ, тэрэнэй алтан жасада hууриья эзэлхэ ёhоороо эзэлхэ бшуу.

«Хубисхалай дүлэн соогуур» гэжэ зүжэг дотороо революциин hүүлээрхи гэхэ гү, али граждан дайнай үе сагта болоhон шахардуу шанга үйлэ харуулна. Революциин нангин хэрэгые хамгаалхын тула Эрхүүгэй большевигүүдэй нилээд бэрхэшээлтэй байдалда ороhые, тингэбэшье этэгээд дайсадаа даража шадаhые яhала үнэншэмөөр, тодо хурсаар харуулна. Гол геройнуудайнь нэгэн нүхэр Михей болоно. Эндэ автор революционер-большевик, Буряадай АССР-ые эмхидхэгшэдэй нэгэн байhан, партиин Буряадай обкомые олон жэлдэ хүтэлбэрилhэн Михей Николаевич Ербановые харуулхые оролдоо...

1939 ондо Африкан Андреевич сэрэгэй албанда ошоно. Алба хэжэ байхадаа патриотическа темээр ехэтэ hонирхоно. Эхэ орондоо хэлбэришэгүй дуратай байха, дайн дажар гээшые үндэhөөрнь элишэлэн шүүмжэлхэ гэхэ мэтын тон шухала асуудалнуудаар hонирхоно. Энэнь хубхай хоohон hанал эрмэлзэл бэшэ, харин 1939—1940 онуудта бэшэhэн рассказууд, жэшээнь, «Буу тухай үгүүлэл», «Тужа соо», «Сафар Мосеянай баатаршалга», «Майорхон», «Калевала», «Связист», «Һүүлшын hүрэлгэ» болон бусад рассказууд дотороо дайнай байдалые харуулхаhаа гадна, дайн дажарые элишэлэн шүүмжэлhэн байна.

Энэ шухала темээ дайнай hүүлээршье орхёогүй. Уран зохёолшо Данри Хилтухинтай хамта «Ажаhуухые захирнаб» гэhэн баримтата туужа бэшэhыень булта мэдэнэбди. Энэ номойнь хэды дахин хэблэгдэн гараашьеhаа, номой магазинуудта олохонь бэрхэтэй. Патриотическа темээр уншагшадай олоороо hонирходогые, ургажа ябаа залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ айхабтар туhатай байhаниие энэнь эли бодо гэршэлнэ.

«Байгал» журналай редактораар мүнөө хүдэлжэ байхадаашье энэ темээ бүри гүнзэгыгөөр шудалжа, саг үргэлжэ журналайнгаа хуудаhанда хэблүүлдэг заншалтай. Энэнь ехэ hайн заншал гээшэ. Ушар иимэhээ элитэ совет полководецуудай, жэшээнь, Советскэ Союзай маршал Чуйков, генерал Драгунский гэгшэдэй зохёолнуудые хэблүүлжэ, олон тосто уншагшадые ехэтэ hонирхуулhан байна. Гадна А. Бальбуровай үүсхэлээр Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Жамсо Тумуновай, Советскэ Союзай Герой, гвардиин полковник Владимир Бузинаевич Борсоевой дайн байлдаае зураглаhан үдэр бүриин тэмдэглэл толилогдоhон байна. Журналай hүүлшын дэбтэрнүүдтэ хэблэгдэжэ байhан Хомяковой баримтата туужа Советскэ Союзай Герой, генерал-майор Илья Васильевич Балдыновай дайшалхы замтай танилсуулна.

Заводской газетын штатнабэшэ корреспондент байhан Африкан Бальбуров 1944 онhоо 1948 он болотор түбэй «Правда» газетын корреспондентээр, hүүлээрнь Буряадай радио болон «Правда Бурятии» газетэдэ хүдэлhэн байха юм. 1962 онhоо «Байгал» журналай главна редактораар хүдэлжэ, совет буряад уран зохёолой бүришье урагшатайгаар хүгжэн hалбарха хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулна. Буряад ороной экономикын, соёл культурын хүгжэлтые бодотоор харуулhан публицистическэ статьянуудынь, ажалша бэрхэ зониие магтан домоглоhон очеркнуудынь ажабайдалай халуун амисхаалтай байдаг, хүн зониие урмашуулан баясуулдаг гээшэ.

Һүүлэй үедэ А. Бальбуровай бэшэhэн номууд Москвагай хэблэлээр хабсаргагдан гаража, уншагшадта халуунаар угтуулаа. Харин Буряадай АССР-эй табин жэлэй туршада туйлаhан асари ехэ амжалтануудые, экономико болон соёл культурын хүгжэлтые уран хурсаар зураглан харуулhан нилээд горитой баримтата туужань мүнөө «Байгал» журналда хэблэгдэжэ, уран зохёолшын алишье жанрта адли тэгшээр хүдэлжэ байhаниие эли бодо гэршэлнэ.

Африкан Андреевич Бальбуров уран зохёолшо, журналист, нийтын ажал ябуулагша байхаhаа гадна, ургажа ябаа залуу уран зохёолшодые дэмжэн үргэжэ, зохёохы ажалай зүб харгыда орохо хэрэгтэнь hургаал заабари үгэжэ ябадаг ёhотой эсэгэ гээшэ. Жэшээнь, залуу уран зохёолшод Михаил Мельчаков, Михаил Жигжитов, Владимир Митыпов, Ким Балков болон бусад ахамад зохёолшын халуун анхаралай, эсэгэ ёhоной зүбшэл заабариин ашаар уран зохёолой харгыда гаража, багша тухайдаа сэдьхэлэй эгээ hайхан үгэнүүдые хэлэн хүүнэн ябадаг.

Тиимэhээ Африкан Андреевич Бальбуровта Буряадай АССР-эй арадай уран зохёолшо гэhэн үндэр нэрэ зэргэ дэмы үгтөөгүй. Энэ үндэр нэрэ зэргээрнь тэрэниие халуунаар амаршалаад, зохёохы ажалдань амжалта хүсэе.

В. НАИДАКОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Арадай театрай зональна харалга

«СЫГЫЙ КЫРЫНАСТЫР»

Улаан-Үдын авиазаводой соёлой байшангай уужам зал соо театрта дуратайшуул июлиин 25-най үдэшэ олоороо сугларба. Яхадай АССР-эй Таттинска арадай театрай коллектив Иоким Избековэй бэшэhэн «Сыгый Кырынастыр» гэжэ дүрбэн үйлэтэй зүжэг табижа, сугларагшадые нилээд hонирхуулба.

Яхад арадай аман зохёол дээрэ үндэhэлэн бэшэгдэhэн тус драма соо 16-дахи зуун жэлдэ болоhон үйлэ хэрэг харуулагдана. Тэрэ үедэ зэргэлэн ажаhуудаг баруун ба зүүн угсаата арадай хоорондо болоhон хёмороон драмын гол зүрилдөөн болоно.

...Зүүн угсаата арадые зонхилогшо ноён Огуруо Бытык (артист А. Архипов) туhалагшанартай тэбхыжэ hууна. Элдэб туршалга, бэрхэшээлнүүдые дабажа гараhан залуу хүбүүн Дэгэнэ Дугуй (артист А. Неустроев) «баатар» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй, өөрынгөө угсаата арадые үнэн сэхээр хамгаалхаб гэжэ тангаригаа үгэнэ. Огуруо Бытыгэй басаган Сыгый Кырынастыр (артист Е. Хатылыкова) баатар хүбүүн Дэгэнэ Дугуйда дурлана. Сыгый Кырынастырай эхэ—Оборуочай (артист (З. Колесова) бэе бэедээ дурлаhан хүбүүн басаган хоёрто hайн hайханиие хүсэнэ. Зүгөөр Огуруо Бытык басагаяа баян хүндэ хадамда үгэхэб гэжэ hанадаг тула, хуби заяагаа нэгэдүүлхэ гэжэ шиидэhэн хоёрой хэрэгые нэгэшье hайшаабагүй: бурхан мүргэлэй газарта залуушуулай наада зугаа дэлгэhэнэйнь түлөө баатар хүнүүд Дэгэнэ Дугуйе 90 хоногоор түрмэдэ хаахые захирна. Тэрэ үедэ хариин дайсан добтолбо гэhэн мэдээсэл ерэнэ. Бөө Таала Төрдө (Яхадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л. Турнин) гэгшэ зонхилогшо ноёной, сэрэгшэдэй урда абарал буулгахадаа, «бурхан мүргэлэй газарта залуушуулай наада зугаа дэлгэhэнhээ боложо, иимэ аюул тохёолдобо» гэжэ номнобо. Бөөгэй үгэнүүдые шагнаhан зонхилогшо Дэгэнэ Дугуйе түрмэhөө табихаяа огто арсаба. Сэрэгшэд баатар Дэгэнэ Дугуйе түрмэhөө сүлөөлэе гэжэ дурадхаhан байгаа бшуу.

Баруун угсаата арадай хүтэлбэрилэгшэ Дуодан Хара (артист М. Охлопков) Сыгый Кырынастырые hамган болгохо тухайгаа мэдүүлнэ. Басаганай эсэгэ баярлажа, Сыгый харанхалжа унаха юм.

Зүүн угсаата арадай сэрэгшэд (тэрэ тоодо баатар Дэгэнэ Дугуй) Дуодан Харын сэрэгшэдые түрэл дайдаhаа намнажа гаргаха гэжэ шиидэбэ. Тэрэ үеэр Дуодан Хара Сыгый Кырынастыр болон бусад басагадыень буляагаад арилшаха гэжэ hэдэнэ. Тэрэньшье бүтээгүй. Тиихэдэнь Дуодан Хара Сыгый Кырынастырые алахабди, үгышье hаа, бидэниие эндэ дайн сэрэггүйгөөр табигты гэhэн эрилтэ табина. Иигэжэ тус драмын зангилаа улам шанга болгожо үгэнэ. Зүүн угсаата арадай зонхилогшо Огуруо Бытык өөрынгөө муу, билдагууша, ахир ябадалаа харуулжа, Дуодан Харын мэдэлдэ ороё гэжэ дурадхаха юм. Тиихэдэнь Сыгый Кырынастыр «дайсадтай тэмсэгты» гэжэ угсаата арадтаа хандаад, Дуодан Харын хурса зэбсэг дээрэ өөрөө унаад үхэшэнэ.

Таттинска арадай театрай коллектив энэ драмые табихадаа, уран hайханай мэргэжэл шадабаритай болоhоноо эли тодоор харуулба.

Инаг дуран, Эхэ орондоо дурлал, яхад зоной абари зан, эрэлхэг зоригто арадай 16-дахи зуун жэлэй ажабайдал тус драма соо дүүрэнээр харуулагдаба гээшэ. Артистнууд (зүжэгэй гол герой Сыгый Кырынастырай роль), Яхадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ И. Слепцов (үниэй сэрэгшын роль), М. Охлопков (Дуодан Харын роль), Яхадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л. Турнин (бөө Таала Төрдын роль) гэгшэд рольнуудаа шадамар бэрхээр гүйсэдхэжэ, сугларагшадай магтаалда хүртөө.

Таттинска арадай театрай режиссер Е. Хатылыкова, режиссёр-постановщик, Яхадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ И. Слепцов гэгшэд энэ зүжэгые hайнаар табихын, бүхы үйлэнүүдэйнь хоорондоо нягта холбоотой байхын түлөө оролдоо, хүсэhэндөө хүрөө гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Артистнуудай үмдэhэн хубсаhа хунар — костюмууд ехэтэ hайшаагдаа. Уран зурааша Е. Андросов сценэ дээрэхи байдалые шадамар бэрхээр шэмэглэн гоёогоо.

Энэ зүжэгэй дүүрэмсээр арадай театрнуудай зональна харалгын жюрин гэшүүд сугларжа, Таттинска арадай театрай коллективэй табиhан зүжэгые зүбшэн хэлсэхэдээ, артистнуудай мэргэжэл шадабариие онсолон тэмдэглээ. Зарим тэды дутагдалнуудта зүжэг табигшадай анхарал хандуулаа.

Үшөө нэгэ жэжэ юумэндэ тогтохо дуран хүрэнэ. Улаан-Үдын авиазаводой завком Яхадhаа ерэhэн Таттинска арадай театрай коллективые заводой хүдэлмэришэдэй, сугларагшадай зүгhөө халуунаар амаршалаад, баглаа сэсэгүүдые, дурасхаалай бэлэгүүдые тус театрай артистнуудта барюулба. Зал соо сугларагшад энэ амаршалгыень нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.

С. ОЧИРОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: «Сыгый Кырынастыр» гэжэ зүжэгhөө абтаhан үзэгдэлнүүд. С. ДОРЖИЕВАЙ фото.

ХАНИ БАРИСААН ТУХАЙ ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Хэрүүлэй үзүүртэ шуhан.
Хани барисаанай
үзүүртэ тоhон.
Эбтэ шаазгай элеэ
барижа эдихэ,
Эбтэ зон эгүүридээ
жаргаха.

Хаша мори харгы
хороохогүй,
Хобууша зон ажалаа
бүтээхэгүй.

Хундага архи хүндын
дээжэ,
Хани барисаан жаргалай
дээжэ.

Эрьеhэн нохой хусахадаа
hайн,
Эсэгын хүбүүд эбтэйдээ
hайн.

Олоной түлөө оролдоhон
хүн
Орон нютагаа
хамгаалалсана.

Эб найрамдалай наран
мүнхэдөө мандаг,
Эсэгын олон хүбүүд
жаргалаа эдлэн hууг.

Атарлажа бэлшэhэн
мал таргалха,
Арадтаа найдаhан хүн
засаг бариха.

Эрхэ сүлөө тээшэ
эрмэлзэhэн арад
Эбтээ орожо эгүүридэ
жаргадаг.

Адуунай тарган
адуушанай гарта.
Амгалан байдал арадай
гарта.

Социализм юун бэ?
Хүн түрэлтэнэй hэшхэл.
Социализмын дээдэ шата
— коммунизм.

Бүмбэрсэг дэлхэйн
ажалшадай
Бүлэ болоhон нэгэдэл —
Бүхы яhатанай эблэрэл,
Бэе бэедээ туhалалсалга.
Оолёор сабшаhан өөгүй,
Олоороо хэлсэhэн үтэгүй.
Харилсан ажаллалга
хамтын хүсэн,
Хурим түрэ зоной хүсэн.

УҺАН ҮШӨӨЛ НЭМЭҺЭЭР

Байгша оной июлиин 27-ной hүнн Сэлэнгэ мүрэнэй уhан нэмэхэнь гэжэ үсэгэлдэрэйнгөө номерто дуулгаhан байгаабди. Үнгэрhэн үе соо Сэлэнгэ мүрэнэй уhан хамта дээрээ 267 сантиметрээр нэмэнхэй. Зүгөөр үсэгэлдэрэй 18 часта Сэлэнгын уhан дүн хамта 304 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрэжэ, набтар газарнуудые уhаар дүүргэhэн байна. Ойрын үдэрнүүдтэ Сэлэнгэ мүрэн 450—470 сантиметр хүрэтэр нэмэхээр хүлеэгдэнэ.

Улаан-Үдэ шадар хүрэжэ ерэhэн Сэлэнгэ мүрэнэй уhан hабаhаа гаража, уhанай баруун бэеын айлнууд, дачануудай участогууд, Комсомольско, Спасска, Богородско аралнууд, уhанай станци уhанда абтажа эхилээ.

Үерэй уhан доошоо Кабанскын аймагай Колесово, Творогово, Романовка, Никольск, Шергино, Красный Яр, Тресково, Брянск, Жилино тосхонуудта хүрэжэ магад. Мүн эндэхи зарим арал, тохойн эрьеэр байрлаhан малай гүүртэ, отаранууд уhанай үертэ абтажа болохо.

Сэлэнгэ мүрэнэй уhан мүнөөдэр, үглөөдэр, нүгөөдэр нэмэжэ үргэлжэлхөөр хүлеэгдэнэ. Июлиин 31-hээ үерэй уhан татажа эхилхэ.

Н. АФОНИНА,
Улаан-Үдын гедрометобсерваториин директор.

Георгий ДАШАБЫЛОВ.

БОРООТОЙХОН НАЖАРНАЙ

1.

Сэлмэг үдэр байна
гэhэйм.
Сэнхир үндэр тэнгэриhээ
Сэбэр мүнгэн годлинууд
Сэхэл буужа ерэбэл.

Хаанаашьеб огторгойн
гүзээн
Хаха шуу hүрөөд,
Хүйтэн томо дуhалнууд
Хүрьhэ сохижо эхилбэл.

Гал hурша-сахилгаан
Газар харбан зуралзаад,
Сагдаа ноёндол хэншьеб
Сад-нядхан бадашабал.

Уурынь тииhээр
номгоржо,
Үушхарна аабы гэхэдэ,
Буhалгаата дошхон
зангайнь
Бууража үгэхэгүйнь
гайхалтай.

Аажам тэнюун дайдамни,
Абяа аниргүй hуняажа,
Тэрэл шэрүүн хараалыень
Тэсэмгэй шагнахань
гайхалтай.

Гэгээн сагаан үдэр
Гэнтэ самнаhан аадарай
Үргэн долобхо hамгандал,
Түргэн арилхань
гайхалтай.

2.

Һаланшаг яаруу
төөдэймнай
Һэеы шэрдэгээ дарахаяа
Хонинойнгоо бүхы ноохо
Хадануудаа дээгүүр хатааба
гү?

Үгышье hаа, ойлгосотой,
Үбгэн буурал таабаймнай
Зунай сагай ерэhэндэ
Унай табин hууба гү?

Уулын шобхо оройгоор
Уняар манан хүлгэнэ.
Аалин дээшээ хөөрэhөөр
Армагтань үлхэлдэн
үзэнэ.

Үни удаан hубигдаhаар
Үрин тарин задарна.
Һэбшээ hалхинда
туулгаhаар
Һэбхеэн дээгүүр ударна.

Хорон хурса оройдонь
Хормойгоо шуура
эсхүүлээд,
Һарлаг шэнгеэр
набтайлган,
Һалаа мододто
hамнуулан.

Тороод нэгэ нютагта
Бороо болон адхархаяа
Үүлэн хамбы — аяншан
Дүүлин дүүлин ошобол
даа.

3.

Баруун хойноhоо
hалхилжа,
Бараан үүлэд субана.
Хаахар-баахар
нохойнуудтал
Хабирсалдаhаар
hубарина.

Аян замынь утал хаш:
Амараад халта үзэнэ.
Ашаагаа даажал ядаа
хаш.
Адхаад зааха туршана.
Хадын сээжэдэ гэнтэ
Хаагдаад мэгдэжэ
дүүлинэ.

Хүдэр улаан шэнэhэдтэ
Хүбэн пулаад зүүлгэнэ.
Дорюун шанга hалхин —
Дошхон зантай адуушан
Ташуур далайн дахин
Тараан тэдэниие намнана.

Ургада орохоёо айhан
Унаган тэршээ
хүлэгүүдтэл,
Урилдаа табиhаар
үүлэднай
Урда зүг руу арилна.

Холын хүшэр замда
Хормой шуун дабхижа,
Баяртай уулзатараа
гэhэншүү
Бараан үүлэд даллана.

ОНТОХОН

АЛТАН СЭСЭГ

Урда сагта Алтай хангайн хормойдо, Ара голой эрьеэдэ аха дүү хоёр ажаhууhан юм.

Аха дүү хоёр аяншалжа ябатараа, нэгэ газарта хонобод. Баян ахань эд зөөриин хойноhоо hанаата болон, үглөөгүүр эртэ газаа гараба. Үгытэй дүүгэйнь боод борогшо гүүн унагалжархиhан, нарай унаган хүдэлэн, хүльбэрэн, баянай хээр мориной хажууда ошоод хэбтэбэ. Хомхой баян энэ унага булимтаржа абаха гэжэ шиидээд, гэртэ орожо, «Минии морин унагалаад байна» гэжэ дүүдээ хэлэбэ. «Морин яажа унагалха юм» гэжэ дүүнь тоосолдобошье, унагаяа буляалгаад, хэрэг бариба ха. Теэд баян ахань эдилгэ мүнгэ үгэжэ, зүб боложо hалаба.

Гэбэшье дүүнь сухарингүй, хаанда хандаба ха. Хаан шагнаад, иигэжэ хэлэбэ: «Дэлхэй дээрэ юун эгээл түргэн бэ, юун эгээл тарган бэ, юун эгээл хайратайб? Энэ таабари гурбан хоног соо таагаад, ерэгты».

Гурбан хоногшье үнгэржэ, аха дүү хоёр хаанда таабариин харюу хэлэбэд ха. Дүүнь иигэжэ хэлэбэ:

— Эгээн түргэн юумэн hалхин болоно, эгээн тарган юумэн газар, эгээн хайратай юумэн үргэhэ нойр.

— Ши энэ харюу өөрөө hанаа гүш? — гэжэ хаан асууба.

— Үгы, минии арбатайхан басаган Алтан Сэсэг иигэжэ хэлээ.

— Тэрэ басаганшни тиимэ сэсэн юм hаа, эдэ зуун табин үндэгэнүүдhээ үглөөгүүр зуун табин дальбараа гаргаад байг, — гэбэ хаан.

Һанаата болоhон эсэгынгээ ерээд, хаанай захиралта хэлэхэдэнь, басаганиинь hанаа амар эдеэ хоол бэлдэжэ, эсэгээ хооллуулаад, иигэжэ хэлэбэ:

— Аба hанаагаа бү зобогты. Хаанда ошожо, иигэжэ хэлэгты: «Нэгэ үдэр соо газар хахалаад, тэрэл үдэртөө таряа тарижа ургуулаад, хадаад, дальбараагай эдихэ хоол бэлдэгты. Дальбараа гансал иимэ таряа эдихэ».

Хаан үгытэй хүнэй энэ үгэ дуулаад:

— Басаганшни үглөөдэр намда ерэг. Ерэхэдээ морёор бэшэ, ябагаар бэшэ, хубсаhагүй бэшэ, хубсаhатайшье бэшэ, бэлэггүй, бэлэгтэйшье ерэг, — гэбэ.

Энэ орёо асуудалда Алтан Сэсэг харюу үгэжэ шадахагүйнь гэжэ үгытэй хүн ехэтэ hанаата болобо. Гэбэшье басаган абынгаа сэдьхэл тэгшэлэн аргадаад, үглөө үглөөгүүрынь хаанда ошобо. Ошохадоо шандага унаад, хубсаhаяа тайлажа, бэеэ гүльмөөр орёогоод, гартаа амиды торхируу барьяад ошобо.

— Хаан баабай танда бэлэг асарааб, — гээд басаган амиды торхируугаа хаанда hарбайхын тэндэ торхируу ниидэшэбэ.

— Һайн даа. Минии таабари таагааш, абашни ехэ үгытэй хүн байна. Юугээ эдижэ амидардаг зомта? — гэжэ асууба.

— Абамни хүдөө талаар гүльмэ табижа, загаhа баридаг. Тэрэнииень шанажа эдидэгбди.

— Лагаа тэнэг басагамши, хүдөө талада хаанаhаа загаhан байба гээшэб?

— Таа өөрөө сэсэн гээшэ гүт? Яагаад морин унагалба гээшэб? — гэжэ басаган хэлэбэ. Хаан Алтан Сэсэгэй энэ асуудалда тороод, баян ахаhаань унага абажа, дүүдэнь бусааха гэжэ шиидхэбэ.

Д-Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда: Украинын ССР Арадуудай Хани Барисаанай орденоор шагнагдаба. Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Хуушан дутагдалнууд» В. Николаевай корреспонденци. «Орошодто айлшаар» О. Березковой корреспонденци.

Гурбадахи хуудаhанда: нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгын түгэсхэл. Хил саанаhаа.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: субботын хуудаhан.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

11.15—Дамжуулгын программа. 11.20 — М. Горькиин нэрэмжэтэ Владивостогой хизаарай драматическа театрай үхибүүдтэ зорюулагдаhан зүжэг.

«Орбита» харуулна:

13.05—hүүлэй hонин. 13.1[illegible] — «Ханинарта барюулагдаhан бэлэгүүд» гэжэ hур[illegible]шадта зорюулагдаhан дамжуулга. 13.40—«Элүүр [illegible]хэ байдал»—эрдэм дэл[illegible]рүүлгын программа. 14.[illegible] —Концерт. 14.25—«Очевидное — невероятное» — кино шэнжэлэлгэ. 15.20 — «Хүгжэмтэ киоск». 15.50 — Л. Зорин. «Варшавын [illegible]га»—Вахтанговай нэрэмжэтэ гүрэнэй академическэ театрай зүжэг. 17.50 — Үнгэтэ телевидени. «Киногоо аяншалагшадай клуб». 18.[illegible] — 19.00 — Забhарлалга. 19.00—«Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — Байдарка ба каноэгээр [illegible]люурдэжэ, дэлхэйн ба Евро[illegible]пын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. Финляндиhаа дамжуулга. 20.00 — телевизор харагшадай бэшэгүүдээр зохёогдоhон хүгжэмтэ дамжуулга.

Улаан-Үдэ харуулна:

20.30—«А параходы гудят и уходят» — телевизионно уран hайханай фильм.

«Орбита харуулна:

21.45—Үнгэтэ телевиди. Залуушуул ба студентнэрэй бүхэдэлхэйн X фестиваль нээлгэ. Берлинhээ дамжуулга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

13.40—«50 жэлэй туужа бэшэг» — уран hайханай фильм (1-дэхи сери). 15.3[illegible] —Концерт.

Редакторай орлогшо **М. Н. НИМАЕВ.**

● «БУРЯАД ҮНЭН» ● 1973 оной июлиин 28. ● 4-дэхи хуудаhан ● Типографии управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-02460. Заказ № 00444.